

ÉRTEKEZÉSEK

A FILOZÓFIAI ÉS TÁRSADALMI TUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL
A M. TUD. AKADÉMIA II. OSZTÁLYÁNAK RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI
DR. FINÁCZY ERNŐ
OSZTÁLYTITKÁR.

III. KÖTET. — 12. SZÁM.

A KÖZIGAZGATÁSELLENESSÉG BÜNTETŐJOGI ÉRTÉKELÉSE.

SZÉKFOGLALÓ ÉRTEKEZÉS.

IRTA

ANGYAL PÁL

RENDES TAG.

— Felolvasta a II. osztály 1930 december 9-én tartott ülésén. —

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1931.

A közigazgatásellenesség büntetőjogi értékelése.

Írta: Angyal Pál rendes tag.

A büntetőjog tudományának egyik legrégebb s legkevesebbé tisztázott problémája: a bűncselekmények osztályozásának kérdése. Ezideig nem jutott nyugvópontra még az a vita sem, melynek során az u. n. kettős és hármas felosztás harcosai mérik össze fegyvereiket¹ s bár

¹ Történetileg a kettős felosztás a régebbi; így a középkori német jog *causae criminalis* vagy *maiores* és *causae minores* vagy *leviores* illetőleg *Ungerichte* és *Frével* között különböztetett; v. ö. különösen *His*, *Geschichte des deutschen Strafrechts bis zur Karolina*. 1928. 2–5., 45., 48–50. l.; — a késői francia jogban a *délits de grand criminel* és *délits de petit criminel* állottak egymással szemben; v. ö. *Vidal*, *Cours de droit criminel et science pénitentiaire*, 1906. 92. s. köv. oldal; — az angol jog is kezdetül fogva két osztályra különíti el a bűncselekményeket: *indictable* és *notindictable offences*, illetőleg *felonies* és *misdemenaors*; v. ö. *Liszt*, *Die Strafgesetzgebung der Gegenwart*, 1894. l. 622–623. l.; — a régi magyar jog szintén a főbenjáró és nem főbenjáró osztályokat állítja fel; „*Ratione magnitudinis, seu gradum delicta sunt aut gravia, aut leviora, prout rempublicam magis, vel minus laedunt, hinc poenis gravioribus, aut levioribus coercentur*”, v. ö. *Vuchetich*, *Institutiones iuris criminalis Hungarici*. 1819. 49.; ugyan így már *Husztly*, *Jurisprudentia Practica*, 1758.: „*delictum dividitur... in capitale et non capitale*”, v. ö. *Liber tertius*, 5. l.; — a kettős felosztás érvényesül a *Hármaskönyvben* s az 1843-ik évi javaslatban, mely utóbbiban egyfelől büntettekről, másfelől a „Toldalék”-ban: „A közfenyítés alá tartozó rendőri kihágásokról” esik szó.

A hármas felosztás gondolata *Julius Clarus*-tól ered (v. ö. *Practica criminalis sive sententiarum receptarum omnia opera*, 1560. és idevágólag: *Moeller*: *Julius Clarus, Strafrechtl. Abhandl.* 136. füz. 1911.) s erős támasztékokat nyer *Carpzow*-nál: „*vulgo distinguunt inter delicta levia, — gravia seu atrocia, — gravissima seu atrocissima*”, v. ö. *Practica*

ma inkább az a felfogás uralkodó, mely büntett, vétség és kihágás között különböztet,² az újabb irodalom³ s az

nova rerum criminalium, 1739. Pars III. 13. l., 56. p., 2. bek.; a törvényhozási munkálatok közül utat talál: a Codex Bavaricus-ba (1751. 2. §), majd a Theresianá-ba (1768). — A mai trichotomikus rendszer, mely a büntetésben kifejezésre jutó súlykülönbség alapján osztja három csoportra a bűncselekményeket, először az 1791-iki, majd az 1810-iki francia *Code Pénal* jelenik meg. V. ö. O. Meyer Bedeutung und Wert der Dreiteilung. Berl. Dissert. 1891. 2. s. köv. l.

² A francia Code hármass felosztását vették át: *Bajorország* (1813), *Oldenburg* (1814), *Württemberg* (1839), *Hessen* (1841), *Poroszország* (1851), majd az 1871-ik évi *német birodalmi btk.*, (melynek indoklása azonban megjegyzi, hogy a hármass felosztás nem francia találmány, hanem a korábbi német jogban végig huzódó alap gondolat kiépítése; az első javaslatához fűzött indoklás kifejezetten utal is *Carpzow*-ra); három csoportját veszik fel a bűncselekményeknek többek között az 1851. évi *osztrák*, az 1860. évi *szerb*, az 1867. évi *belga* btk., (de eltérően a francia rendszertől nem a törvény alapján kiszabható, hanem a bírói ítéletben in concreto kiszabott büntetéshez igazodva), — a svájci kantonális btk-ek nagy része (v. ö. *Stoos Grundzüge d. Schweiz. Strafr.* 1892. I. 165. s. köv. l.) az 1868. évi *portugál*, az 1903. évi *orosz* btk., legújabbán az 1930. évi *spanyol* btk., a kihágások itt a III. könyvben „De las faltas y sus penas” címen nyerik elhelyezésüket, — valamint *hazai Btkvünk* (1878: V. és 1879: XL. t. cikke, melyek büntett, vétség és kihágás elnevezésekkel jelölik meg a bűncselekmények három osztályát); a *vétség* kifejezést először a mezei rendőrségről szóló 1840: IX. l.-c. használja. A *vétség* szót a Btk. életbelépéséig egyébként — szemben a bűnvádi kereset (actio criminalis) alapján büntetés alá vonandó *büntettel* — egyfelől a tiszfi közkereset (actio fiscalis) alá eső közigazgatási u. n. *közvétségekre* (delicta publicopolitica) másfelől a sértett fél magánkeresetével a polgári eljárás körébe vont *magán vétségekre* (delicta privata) alkalmazták; v. ö. *Frank*, Közigazság törvénye I. 717—741., II. 771—787. l.; *Pauter*, Büntetőjogtan III. kiad. I. 65. l. Nem érdektelen, hogy az *ideiglenes törvénykezési szabályok* kifejezetten a régi magyar jog kettős felosztását rögzítik le. II. rész I. §.: „A büntettekről és rendőri kihágásokról a régi magyar törvények különböztetve rendelkezvén, ezen különbség jövőre is fennmarad”.

³ A hármass felosztás ellen nyilatkoznak különösen: *Seuffert*, Ein neues Str. GB. f. Deutschland, 1902. 21. s. köv. l.; *Rosenberg*, Zeitschrift 24. k., 1903. I. s. köv. l.; *Binding*, Ger. S. 77. k. 10. l.; *Wach*, Verg. Darst. Allg. T. VI. 4. l. és Reform des Str. GB. I. 11. s. köv. l.; *Jur. Zeitung* 15. évf. 13. l.; *Träger*, Ger. S. 77. s. 81. l.; *Wachenfeld*, Lehrbuch, 1914. 78. l.; *hazai irodalmunkban: Wlassics*, *Heil*, *Reichard*, *Balogh*, *Finkey*, *Angyal*; v. ö. *Finkey*, Tank. IV. kiadás, 223. l.

utolsó idők törvényhozási munkálatai⁴ már erősen hajlanak ama — nézetem szerint nemcsak elvi, de gyakorlati nézőszögből is egyedül helyes — álláspont felé, mely csupán büntettet és kihágást ismer s amelynek a mi hires 1843-ik évi javaslatunk, *Deák Ferenc* és társainak ez az európaszerte hires munkálata volt egyik legelső, öntudatos képviselője. Az elmúlt több mint száz év alatt azonban még élesebb ellentét alakult ki ama — most említett kérdéssel a legszorosabban kapcsolatos — másiknak tárgyában, mely arra vár feleletet: vajjon egyfelől a kihágások, másfelől a többi bűncselekmények csak mennyiségileg, avagy egyszersmind minőségileg is különböznek egymástól. Vajjon a jogellenesség mint minden bűncselekmény eleme: egységes fogalom-e, avagy fokozati, illetőleg faji szétválasztást tűrő aszerint, amint büntettről, illetve vétségről, vagy pedig kihágásról van szó? Lehet-e elvi szempontból külön tartani a büntetőjog által értékelt és tehát büntetés alá vont jogellenesség körében a büntetőjogi és közigazgatásjogi jogellenességet? Van-e létalapja egy — a büntetőjogi jogellenességről rendelkező — u. n. igazságügyi büntetőjoggal (Justizstrafrecht) szemben kiépítendő *közigazgatási büntetőjognak* (Verwaltungsstrafrecht),⁵ mely a közigazgatási jogellenességek tárgyában

⁴ A kettős felosztás rendszerét követik *Svédország* (1864), *Hollandia* (1881), *Olaszország* (1889), *Bulgária* (1896), *Norvégia* (1902), *Törökország* (1926), több svájci kantonális btk., továbbá a svájci javaslatok, legutóbb az 1918. évi, továbbá az 1930. évi *olasz* btk.

Egyáltalán mellőznék mindennemű felosztást: az 1866. évi *dán* és az 1907. évi *japán* btk.

⁵ E kifejezések ma már közkeletűek az irodalomban; v. ö. *Goldschmidt*-nek különösen: Das Verwaltungsstrafrecht, 1902. című alapvető nagy művében a Verwaltungswidrigkeit, Verwaltungsdelikt, Verwaltungsstrafrecht szóhasználatát; *Goldschmidt* az igazságügyi büntetőjogot Verfassungsstrafrechtnek nevezi; v. ö. i. m. 553. l.; I. még egyebek között *Hofheinz*, Verletzung und Gefährdung als Kriterien der Zweiteilung im Systeme der Strafbaren Handlungen, 1907.; — *Pollack*, Das Finanzdelikt als Verwaltungsdelikt, 1911.; — *Trops*, Begriff und Wert eines Verwaltungsstrafrechtes, 1926.; — *Erik Wolf* Die Stellung der Verwaltungsdelikte im Strafrechtssystem a Festgabe für Reinhard von Frank, 1930. II. 516. s. köv. l. terminológiáját; — többben a polizeiliches

irányadó anyagjogi s eljárásjogi szabályokat ölelné fel? Oriási, szinte alig áttekinthető irodalom⁶ foglalkozik e — nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szempontból is — rendkívül jelentős problémával, melyről már 1839-ben úgy emlékezik meg *Hepp*, mint amely a jogászokat kétségbe-

és kriminális Unrecht, Kriminaldelikte és Polizeiübertraten, Polizeistrafrecht kifejezéseket használják; v. ö. *Daimer*, Die Unterscheidung der strafbaren Handlungen nach ihrer Schwere, 1915.; — a közigazgatási jogi írók közül pl. *Herrnritt*, Grundlehren des Verwaltungsrechtes, 1921. 361. l.; — már *Adolf Merkl*, Allgemeines Verwaltungsrecht, 1927. 266. l. és *Walter Jelinek*, Verwaltungsrecht, 1929. 333. l. ismét Verwaltungsstrafrecht megjelöléssel élnek; a vonatkozó materiát szabályzó *osztrák törvény* címe: Bundesgesetz vom 21. jul. 1925 über die allgemeinen Bestimmungen des Verwaltungsstrafrechtes und das Verwaltungsstrafverfahren (Verwaltungsstrafgesetz, V. St. G.). Hazai irodalmunkban *Finkey*, „büntetőjogi és közigazgatási jogtalanságot“ különböztet meg, v. ö. i. m. 203., 205., 228. l.; ugyanígy *Irk*, A magyar anyagi büntetőjog, 1928. 134. l.; közigazgatási jogászaink csak éppen, hogy érintik e materiát, terminológiájuk nem kiforrott; így *Márffy Ede*, Magyar közigazgatási és pénzügyi jog, 1926. című művében: közigazgatási kihágásokról szól; a kihágásokat büntetőjogi jellegű és közigazgatási természetű kihágásokra osztja, v. ö. i. m., I. k. 259., 264. l.

⁶ A vonatkozó irodalom köréből főleg a következő munkákat emelem ki: *Binding*, Normen. II. k. I. 315.; *Frank*, Studien zum Polizeistrafrecht, 1897.; Zeitsch. 18. k. 733.; Mitteil. 7. k. 186.; *Goldschmidt*, Verwaltungsstrafrecht, 1902.; Das Verwaltungsstrafrecht im Verhältnis zur modernen Staats- und Rechtslehre. Festgabe für Koch, 1903.; Vortrag, gehalten in der Int. Krim. Vereinigung, XII. k. I. füz.; Begriff und Aufgabe eines Verwaltungsstrafrechtes, Goldt. Arch. 54. k.; Deutsch. Jur. Zeit. 7. k. 212., 19. k. 222.; Was ist Verwaltungsstrafrecht? D. Strafr. Z. I. 122.; Materielles Justizrecht, 1905.; Der Prozess als Rechtslage, 1925.; *Guderian*, Zeitschr. 21. k. 860.; *Hatschek*, Studien zum öst. Polizeistrafrecht, Goldt. A. 57. k. I.; Lehrbuch des deutschen und preussischen Verwaltungsrecht, 1924.; *Hofacker*, Über die Grenzabscheidung zwischen Strafrechtssprechung und Verwaltung, 1914.; Die Staatsverwaltung und die Strafrechtsreform, 1919.; Über Verwaltungsstrafrecht. Verw. Arch. 15. k. 404.; *Hofheinz*, Verletzung und Gefährdung, 1907.; *Klee*, Übertretungen und Gemeenschädliches Verhalten, az Aschrott-Kohlrach, Reform des Strafrechts, 1926. 381.; *Klöppel*, Reichspressrecht, 247., 252.; *Liszt*, Deliktobligationen; *Krakenberger*, D. rechtl. Natur d. Ordnungsstrafe, 1912.; *M. E. Mayer*, Rechtsnormen und Kulturnormen, 1903. 109., 129.; *Nordbeck*, D. Reformbestrebungen auf d. Gebiet d. Übertretungen. 1910.; *Pollack*, Das Finanzdelikt als

esésbe kergeti.⁷ Ez idő szerint ugyan — főként *Goldschmidt*

Verwaltungsdelikt, 1911.; *Rosenberg*, Die Übertretungen, Aschrott-Liszt II. 466.; *Rosin*, Stengel's Wörterbuch II. 274.; *Rotering*, Goldt. Arch. 31. k. 266., 42. k. 194.; Zeitsch. 23. k. 352., 26. k. 719.; Ger. G. 76. k. 232.; *Sauer*, Grundlagen 1921. 314.; *Schollenberger*, Grundriss des Staats- und Verwaltungsrecht d. Schweiz Kantone III. k. 1899.; *Schulzenstein*, Verw. Arch. II. k. 149.; *Stienen*, Zeitsch. 35. k. 637.; *Trops*, Begriff und Wert eines Verwaltungsstrafrechtes, 1926.; *Umhauer*, Ein Beitrag zum Lehre vom Begriff und Wesen des Polizeidelikt, 1904.; *E. Wolf*, Die Stellung des Verwaltungsdelikte im Strafrechtssystem; Festgabe für Reinhard von Frank, 1930. II. 516.; a közigazgatási jog irodalmából: *Herrnritt*, Grundlehren des Verwaltungsrecht, 1921.; *Stengel*, Lehrbuch der deutschen Verwaltungsrechts, 1886.; *Spiegel*, Die Verwaltungswissenschaft, 1909.; *G. Mayer-Dochow*, Verwaltungsrecht IV. k. 1913.; *O. Mayer*, Deutsches Verwaltungsrecht II. k. és Verw. Arch. II. k. 348.; *Fleiner*, Inst. d. Verw. R. 1913. 205.; *A. Merkel*, Allgemeines Verwaltungsrecht, 1927.; *W. Jelinek*, Verwaltungsrecht, 1927. E helyütt említem fel, hogy a kérdéssel ismételtlen foglalkozott a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület, így 1897-ik évi *lissaboni* kongresszusán, melyre véleményeket küldtek be *Dorado*, (Mitteil. VI. k. 263. l.), *Cuche*, (u. o. 272.), *de Medeiros*, (u. o. 299.), *Hiller*, (u. o. 354.), *de Silva* (u. o. 431.); a kongresszuson széleskörű vita fejlődött ki (*van Hammel Dorado*, u. o. 493—497.); határozat nem hozott; az 1898. évi *müncheni* Deutsche Landesgruppe is napirendre tűzte e problémát (előadók voltak: *Frank* és *Rosenberg*, v. ö. Mitteil. VII. k. 186. s. köv. I.); a vita eredménye: bizottság kiküldése; az 1899. évi *budapesti* kongresszus sem vitte előbbre a kérdés megoldását (véleményezők voltak: *Dorado-Montero*, Mitteil. VIII. k. 55.; *Poustoroslew*, u. o. 77.; *Reichard*, u. o. 131.; *Kahn*, u. o. 131.; *Fayer*, u. o. 184.; a tárgyalásra v. ö. u. o. 289. s. köv. I.);

⁷ Azt a kijelentést, hogy ez a probléma „die Juristen in Verzweiflung setzendes“, *Köstlin*-nek tulajdonítják v. ö. egyebek között a Reichstagsvorlage des Str. GB. 87. I. S ez az idézet — mely a német irodalomban szinte szállóigévé lett — *Köstlin*-nek „Neue Revision d. Grundbegriffe d. Kriminalrechts, 1845. című műve 28. lapján csakugyan megtalálható, s más alakban is visszatér ugyan *Köstlin*-nek System des deutschen Strafrechts“ című 1855-ben megjelent művének 21. lapján („während der Skeptizismus bei Mittermaier zu Verzweiflung an des Möglichkeit der Auffindung irgend eines durchgreifenden Unterscheidungsprinzips führt“); elsőként azonban *Hepp* használja; v. ö. Kommentar zum Württemberg Str. GB. 1839. I. 23. l.; v. ö. még az egész kérdésre *Hepp*-nek a Versuche über einzelne Lehren der Strafrechtswissenschaft, 1827. című művében az „Ueber das natürliche Verbrechen“ feliratu második tanulmányt (26—79. l.).

széleskörű munkássága óta — jelentékenyen tisztázódott a kérdés, mindazonáltal azt az optimista felfogást nem oszthatom, melyet *Erik Wolf* képvisel s amely szerint a kétségek ma már olyannyira szertefoszlottak, hogy a vita el van döntve és csupán a megoldás mikéntje: a közigazgatási büntetőjog szabályozásának módja körül lehetnek még nézeteltérések.⁸ Hogy mennyire nem lehet idevágólag még egyöntetű jogászi közvéleményről beszélni, annak igazolásául legyen elég *Hippel*-re hivatkoznom, ki alig pár hónappal ezelőtt megjelent *Deutsches Strafrecht* című munkájának II. kötetében éles — s tankönyvben szinte szokatlanul terjedelmes — kritikával kíséri a közigazgatási büntetőjog fogalmát megteremtő *Goldschmidt* tanítását s odakövetkeztet, hogy az alapjában téves, alkalma-

az 1900. évi *strassburgi* Deutsche Landesgruppen *Frank* jelentést tesz a kiküldött bizottság munkájáról (v. ö. *Mitteil.* IX. k. 104.); az 1902. évi *szeptérvári* kongresszus a kihágásokat illető eljárásjogi kérdésekkel foglalkozott (v. ö. *Mitteil.* X. k. 159., 332., XI. k. 220.); az 1902. évi *brémai* Deutsche Landesgruppe e büntetőparancs intézményét vitatta meg (v. ö. *Mitteil.* X. k. 508.; a kérdés előadója *Mittermayer* volt); az 1904. évi *stuttgari* Deutsche Landesgruppe általában foglalkozik ismét a közigazgatási büntetőjoggal *Frank* és *Goldschmidt* előadmányai alapján (v. ö. *Mitteil.* XII. k. 200.); s újabb bizottság kiküldését határozza el (u. o. 265. l.) Mindezeknek a tárgyalásoknak anyagát kritikailag ismerteti *Kitzinger*, *Die IKV.* München, 1905. 31. s köv. l.

A német jogászggyűlésen kétszer került elő e kérdés. A berlini 1902. évi 26-ik jogászggyűlés (véleményezői: *Liszt* v. ö. I. k. 272., 302.; előadók *Kahl*, *Kronecker*, v. ö. III. k. 210.) úgyszólván egyhangulag az elvi elkülönítés mellett foglalt állást (III. köt. 602.). A *Karlsruheban* 1908-ban tartott 29-ik jogászggyűlés (véleményezők *Gleispach*, V. k. 449.; *Freisenberger*, u. o. 453.; indítványok: u. o. 472.; tárgyalás: u. o. 517. s köv. l.) következőleg határozott: „Übertretungen von rein polizeilichen Vorschriften sind als blosse Ordnungswidrigkeiten aus dem Gebiete kriminellen Strafrechts auszuscheiden und sowohl materiellen als auch bezüglich der Verfahrens besonderen Grundsätzen zu unterstellen“ (v. ö. u. o. 870. l.).

⁸ „Theoretisch ist sie (die gesetzgeberische Sonderbehandlung der Verwaltungsdelikte) eine Konsequenz des Systems; praktisch eine Konsequenz der Politik. Es steht auch heutigen-tags nicht mehr das „Was“, sondern nur das „Wie“ dieser praktischen Regelung zur Debatte“; v. ö. i. m. 586. l.

zasi körét illetően zavaros s gyakorlati eredményeibne hasznavehetetlen.⁹ Ily körülmények között úgy a büntetőjogász, mint a közigazgatási jog művelőjének szemszögéből ma sem vesztette el a kérdés elvi jelentőségét s ha csak egy vonalnyival sikerül is azt a helyes megoldáshoz közelebb juttatnom, nem végeztem felesleges munkát, nem annálkevésbbé, mert ha talán nem is érett még meg büntetőjogunk revíziójának gondolata: a törvényhozónak előbb-utóbb nálunk is állást kell foglalnia a közigazgatási büntetőjog kiépítésének vagy mellőzésének tárgyában, minél fogva tanulmányom az elvi szempontok tisztázásán kívül a törvényhozó útjának egyengetését is feladatául vállalja.

A tárgy rendkívül sokfelé ágazik el s minden vonatkozásban való feldolgozása kötetekre menő munkálatban volna csak keresztülvihető. Erre, nem kerülhet a sor, nem mert a részleteknek egyfelől történeti s jogösszehasonlító célt szolgáló feltárása, az összes — sokszor önmagukban összeomló — elméleteknek bemutatása s bírálata, — az anyag minden izének a büntetőjogi alapelvek világában történő elemzése eltérítene a központi gondolatmagtól, s az amugy is eléggé kuszált alapproblémát még zavarosabbá tenné, miért is megfelelő önmérséklettel arra törekszem, hogy a csupán vezető és iránytszabó elméletek kritikai ismertetése után álláspontomat vázolva azt megokoljam, — az abból levonható következtetések némelyikéről beszámoljak, — s végül reávilágítsak arra a viszonylatra, mely a mindenkori állameszmény és a közigazgatási jogellenesség büntetőjogi értékelése között megállapítható.

I.

Az irodalomban ma is még eléggé elterjedt nézet szerint: a szoros értelemben vett bűncselekmény (nálunk bűn-

⁹ „Nach meiner Absicht ist die Lehre *Goldschmidts* in der Grundlage unzutreffend, im Anwendungsgebiet unklar, in den praktischen Ergebnissen, soweit diese sich nicht aus anderen Gründen rechtfertigen, fehlgreifend“; v. ö. i. m. II. k. 113. és már az 1925-ben megjelent I. k. 36., 349. l.

tett és vétség) és a büntetés alá vont közigazgatási jogellenesség (nálunk kihágás) között elvi és illetőleg fogalmi különbség nem ismerhető fel. A rendőri áthágásnak, közigazgatási deliktumnak vagy általában kihágásnak (Polizei-übertretung, contravention,¹⁰ contrafazione di buon governo, trasgressione di polizia,¹¹ — a németalföldi jogban: overtredigen¹² stb.) nevezett cselekmény csupán mennyiségileg tér el a kriminális bűncselekménytől. *Nem más*, hanem a büntetőjogi értékelés szemszögéből csekélyebb fokú büntetéstérdeklőséget jelző *kisebb kriminalitás*, mely ennél fogva enyhébb büntetés alá esik, de egyébként — a csekélyebb súlyból természetszerűleg eredő eltérésektől eltekintve — elvileg ugyanazon szabályok szerint ítélendő meg, mint a súlyos büntetéssel sújtott büntett vagy vétség. A különválasztás tehát legfőleg az u. n. *Bagatellstrafrecht* kiépítéséhez vezethet, — melynek körében elejthető a szándék és gondatlanság különbsége, törölhető a kísérlet büntetése, viszont beállítható a harmadik — felügyelettel tartozó — személyek felelőssége és megokolt lehet az eljárás egyszerűsítése.¹³

¹⁰ A *contravention* kifejezés a közigazgatási áthágásokra Franciaországban a XVIII. század közepétől fogva használatos; „contraventions aux réglemens concernant l'administration et la regie des droits de fermes“; v. ö. *Lorenz Stein*, Geschichte des franz. Strafr. Basel, 1846. 619. l.

¹¹ E kifejezés keletkezésére és értelmére v. ö. *Goldschmidt*, Verwaltungsstrafrecht 97. s. köv. l.

¹² *Overtredingen* — oly bűncselekmények, melyek merőben alaki törvényszegések: „infractions de par la loi (loi formelle), donc d'après leur immoralité légale“ (ezeket az 1881. évi németalföldi btk. kihágásokként a III. könyvben tárgyalja); ezekkel szemben állanak a II. könyvben szabályozott *Misdrijven*: „infractions de par le droit (la morale), donc d'après leur immoralité intrinsèque“ etc; v. ö. *van Hamme*, Mitteilungen d. I. K. V. VI. k. 494. Mint látni fogjuk ez a megkülönböztetés *Feuerbach* eszmemenetének terméke, v. ö. alább 13. l.

¹³ Ennek a csupán mennyiségi különbség fennforgását vitató nézetnek főbb képviselői *Abbeg*, N. Archiv d. K. R. XII. (1832) 620.; *Mittermaier*, Die Strafgesetzgebung in ihrer Fortbildung, 1840. I. 230. és N. Arch. 1848. 183.; *Heffter*, N. Arch. 1843. 113.; *Bekker*, Theorie des heutigen deutschen Strafrechts, 1859. 115.; *Bar*, Handbuch des

A két materiának együvértartozóságát valló álláspontot élesen kifejezésre juttatja az 1871. évi *német birodalmi btk.*, mely nem külön részben, hanem a büntetteket és vétségeket meghatározó második rész 29. fejezete során szól a kihágásokról, melyekre nagyban-egészen kiterjeszti a btk. első részében foglalt általános szabályokat.^{14 15} Ez az irány

deutschen Strafrechts; Geschichte des deutschen Strafrechts und Strafrechtstheorien, 1882. 348.; *Lucas*, Die subjektive Verschuldigung im heutigen deutschen Strafrecht, 1883. 121.; *Geib*, Lehrbuch des deutschen Strafrechts 1861. II. k. 181.; *Shaper*, a Holtz. Handbuchban II. 94.; *Janka*, Öst. Strafrecht II. kiad. 49.; újabban *Wachenfeld*, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 1914. 75.; *Köhler*, Deutsches Strafrecht, 1917. 160.; *Richard Schmidt* Grundriss des deutschen Strafrechts, 1925. 76.; *Paul Merkel*, Grundriss des Strafrechts, 1927. 20.; *Gerland*, Deutsches Reichsstrafrechts, 1922. 85. l.; *Sauer*, Grundlagen des Strafrechts, 1921. 314.; ki szerint a határvonal megvonása merőben tételejogi kérdés: „Eine scharfe Grenze kann nur der Gesetzgeber ziehen und wie er sie zieht, ist zum grossen Teil willkürlich“, i. m. 318.; legutóbb *Hippel*, i. m. 101. s. köv. l.; külön tanulmányokban *Graf Dohna*, Verw.-Arch. 30. k. 1924. 237—242. („Die Gegenüberstellung von Rechtswidrigkeit und Verwaltungswidrigkeit bedeutet letzten Endes nichts anderes als eine Verleugung der Idee des Rechtsstaats“). *Pedro Dorado Montero* és *Kahn* v. ö. Mitteil. VII. k. 56. és 136.; az utóbbi szerint „Il y a là une question, qui échappe a tout définition“. Ugyanígy *van Hammel*, v. ö. Mitteil. VIII. k. 494. l.; *Wahlberg*, Das Prinzip der Individualisierung in der Strafrechtspflege, 1869. 124.; *Stienen*, Zeitschrift 35. k. 637.; *Fischer*, Rechtswidrigkeit, 1911. 111.; *Peters*, Zeitschrift 48. k. 553. és különösen *Trops*, Begriff und Wert eines Verwaltungsstrafrechts, 1926. Hazai irodalmunkban *Fayer*, v. ö. Mitteil. 8. k. 187. l.; az olasz írók közül *Ferrí*, („delitto e contravv. non sono che azioni antisociali, vietate dallo legge e quindi anti giuridiche diverse per moralità e per grado, ma non per essenza“, v. ö. Scuola positiva, 1891. 51.); v. ö. némileg *Brusa*, Riv. Pen. 58. k. 300. l. A közigazgatási jogi írók közül *Georg Mayer*, Deutsches Verwaltungsrecht, 1913. 4—5. és 161. l.; *Adolf Merkl*, Allgemeines Verwaltungsrecht, 1927., ki szerint: „Das Verwaltungsstrafrecht unterscheidet sich vom Kriminalstrafrecht begrifflich einzig und allein durch die Kompetenz: hier gerichtliche, dort administrative Kompetenz“, v. ö. 272. l.; a Verwaltungsstrafrecht egyebekben „echtes vollwertiges Strafrecht“, v. ö. 273. l.

¹⁴ V. ö. idevágólag a *Kohlrausch*, Strafgesetzbuch 29-ik kiadásának 1930. 391. l.

¹⁵ Ez álláspont megokolásául felhossa a törvényelőkészítő: „Vergeblich ist von Rechtsschulen des Mittelalters bis herab auf unsere Zeit

jut kifejezésre az 1909. évi német *Vorentwurf*-ban is¹⁶ s

trotz der Vorliebe, welche man der Erörterung dieser Frage gewidmet hat, der Versuch gemacht worden, die Grenzlinie zwischen dem kriminell und polizeilich strafbaren zu finden“, v. ö. Motiven; Reichstag 1870. III. k. 5. sz. függelék 86. s köv. 1.

¹⁶ Az általános rész a kihágásokra is kihat; a különös rész öt könyvre oszlik (I. Büntettek és vétségek az állam ellen, II. az állam intézményei ellen, III. a személyek ellen, IV. a vagyon ellen, V. kihágások). A javaslat megokolása egyebektől eltekintve gyakorlatilag is keresztülvihetetlennek véli („die angeregte Scheidung . . . ist . . . überhaupt praktisch undurchführbar“, v. ö. Begründung, 1909. I. k. VI–VIII. l.). A javaslat bizottsági tárgyalása során *Frank* különválasztási indítványát (437. sz.) 12 szavazattal, 3 ellenében elvetették a következő megokolással: „Eine sachliche Unterscheidung zwischen Übertretungen einerseits, Verbrechen und Vergehen anderseits sei nicht möglich, weil ein befriedigendes sachliches Unterscheidungsmerkmal noch nicht gefunden sei. Das eigentliche Wesen des Polizeunrechts bestehe in der geringen strafrechtlichen Wertung des Tatbestandes“; v. ö. Protokolle der Strafrechts-Kommission 1. lesung. 1911. 76. Sitzung. 4. XII. 1911. Berlin; a Protokollumok a porosz állami könyvtár *Rara* gyűjteményében található s 17 folió kötetre menőleg foglalják össze a litografált jegyzőkönyvi anyagot regiszter, tartalommutató nélkül az ülések sorrendjében; a tárgyat érdeklő idézeteket *dr. Ráczy György* volt kiváló hallgatóm írta ki s közölte velem, mely fáradságos munkájáért ehelyűtt is meleg köszönetet mondok neki. A bizottsági tárgyalások során *Kahl* indítványa (Nr. 399. Ziff. I. 1–3.): a) „ . . . unter Streichung des Abs. 3. des. §. 1. des V. E. (Vorentwurf) — s die im Allg. Teil des V. E.-s zerstreuten Bestimmungen über Übertretungen den gegenwärtig im 5. Buch des Bes. Teils des V. E.-s enthaltenen Übertretungstatbeständen als Allg. Teil voranzustellen, — b) den Kommissionsentwurf hiernach in zwei Bücher einzuteilen welche die Überschrift führen: 1. Buch. Verbrechen und Vergehen, 2. Buch. Übertretungen“: 14 szóval, egy ellenében elfogadásra talál azzal, hogy: „Die Frage, ob eine sachliche Unterscheidung zwischen Kriminellem und polizeilichem Unrecht möglich sei . . . sei rein wissenschaftlich. Mit ihr brauche sich daher der Gesetzgeber nicht zu befassen. Dagegen könne er allerdings diese Erfahrung nicht vorübergehen, dass es Tatbestände gebe, die dem öffentlichen Rechtsbewusstsein als *strafrechtliche Kleinigkeiten* erscheinen, für die die allgemeinen Vorschriften über Verb. und Verg. nicht schlechthin anwendbar seien“, — a kihágásokra vonatkozó általános szabályok különartása mellett szól — Regierungskommissar Joel szerint — „Ein solches Verfahren werde auch den Gesetzgeber in Zukunft veranlassen, bei Aufstellung neuer Tatbestände besonders sorgsam zu prüfen, ob sie der einen oder anderen Gruppe zuzurechnen seien.“ Az

többé-kevésbé a *németalföldi, norvég, olasz* és néhány *svájci* törvénykönyvben, — valamint az 1909. évi *osztrák* javaslatban.¹⁷

Szemben ezzel a büntetéstérdemlő közigazgatási jogellenességnek minőségi alapon nyugvó különtartását *elutasító* állásponttal: se szeri se száma azoknak a nézeteknek, melyek *elvi* különbséget észlelnek a szoros értelemben vett bűncselelmény — nevezzük röviden büntett — és a kihágás között.¹⁸

Ezeket — a büntetés alá eső közigazgatási jogellenesség különleges jogi természetét vitató — elméleteket a következő főbb csoportokra oszthatjuk:

1. A cselekmény tárgyának különbségére alapított elmélet.

Már a középkori olasz praktikusok különböztetnek *Ulpianus*-nak ismert ama tétele nyomán, mely szerint „probra quaedam natura turpia sunt, quaedam civiliter et quasi more civitatis“¹⁹ s e szembeállítás eredményeként

indítványtevő végül megjegyzi, hogy nézete szerint az indítvány elfogadása nagy mértékben elősegíti a kihágások kiválását a büntetőtörvénykönyvből és megkönnyíti egy *Reichpolizeistrafgesetzbuch* létrejöttét. Az 1920-ban közzétett 1913. évi u. n. Kommissionsentwurf meg is valósítja ezt az elgondolást (a kihágások önálló általános rész felvételével a II. könyvben találják elhelyezésüket); ugyanígy az 1924–25. évi Reichsratsvorlage, az 1927. évi Reichstagvorlage és az 1930. évi február 21-én általános részében már bizottságilag letárgyalt Entwurf eines allgemeinen Deutschen Strafgesetzbuchs, v. ö. *Schäfer*, Deutsche Strafgesetzentwürfe von 1909. bis 1927. és *Kohlrausch*, Entwurf etz. 1930. Az 1911. évi Gegenentwurf-ról alább szölok.

¹⁷ Az osztrák javaslat megokolása azonban erősen rokonszenvez a szétválasztás gondolatával; v. ö. *Vorentwurf* zu einem öst. Strafgesetzbuch, Wien 1909. Erläuternde Bemerkungen, Wien 1910. X. 1. Ugyanígy az 1912. évi osztrák Regierungs-Entwurf.

¹⁸ A vonatkozó elméletek áttekinthető s rendszeres összefoglalását nyújtja *Rosin*, a Stengl Wörterbuch-ban II. k. 274. l.; v. ö. még *Goldschmid*, Mitteilungen XII. köt. 1905. 220. 1. 2. jegyzet; *Pollack*, i. m. 12–27. l.; *Daimer*, i. m. 15–24; *Hofheinz*, i. m. 4–25.; *Angyal*, Az adócsalás. A magyar büntetőjog kézikönyve. VIII. k. 1931. 38. s köv. 1.

¹⁹ I., 42. D. De verbor. signif. 50., 16.; v. ö. *Mommsen*, Römisches

a bűncselekményt mint természettől fogva elítélendő és bűnös cselekményt (*delictum iuris gentium*) különválasztják a csupán jogszabály erejéből büntetendő cselekménytől (*delictum iuris civilis*), mely »neminem laedit aut laedere potest«. ²⁰ Ezeket az etikailag közömbös cselekményeket az 1449-ben kiadott *Statuta Bassanensa* a *Prohibita* kifejezéssel jelöli meg s idevonja többek között a temetkezés szabályainak áthágását, a szemét kiszórását közutakra, veremelését házak előtt, nőszemélyek erkölcstelen viselkedését, út- és tűzrendészeti szabályok megszegését, — tilalom ellenére a lakás elhagyását az esti harangszó után, valamint ugyan az esti harangszó után bornak árusítását stb. ²¹ Ez az eredetileg *etikai* ismérven alapuló megkülönböztetés igen kedvező fogadtatásra talált a természetjogi irodalomban. Így *Globig* és *Huster* hangsúllyal emelik ki a XVIII. század utolsó évtizedeiben erős gyökeret vert természetjogi iskola tanításának visszhangjaként, hogy a rendőri vétségek oly cselekmények, melyek nem sértik az embereknek természettől fogva létező azokat a jogait, amelyeknek érdekében azok nemzetekbe egyesültek, de amelyek a közjólét szempontjából károsak, ²² viszont a büntett oly szabályokat sért, melyek *Grotius* kijelentése szerint: »non in aere aut tabulis, sed in mentibus omniorum« vannak beírva. Hasonló ala-

Strafrecht, 1899. 92. l. 1. jegyz., ki szerint ez egy: „rechtlich gleichgültige Abstraction“, mert „es ist nicht die Natur, sondern der Staat des den Diebstahl verbietet, wie den Wucher“.

²⁰ V. Ö. *Prosper Farinacius*, *Questiones*, Frankfurt. 1606. Qu. 85. No. 37.; *Menochius*, *De praesumpt.* Genf. 1670. Lib. V. Praesumptio 3. No. 115., 120.; idézve *Goldschmidt*, *Verw.* 39. l. 87. jegyzet.

²¹ Idézte *Goldschmidt*, *Verw.* 59. l. 135. jegyzet.

²² A Polizeivergehen fogalmi körébe esnek mindazok a cselekmények, melyek nem sértik „die natürlichen Rechte des Menschen... um derentwillen die Nation sich vereinigte“ — „welche zwar nicht eine unmittelbare Verletzung eines oder mehrerer Mitbürger enthalten aber doch diejenigen Anstalten stören, welche die ganze Nation durch eine stillschweigende Ausdehnung ihres Vertrages zur gemeinschaftlichen Glückseligkeit gewählt hat“; v. ö. *Vier Zugaben zu der 1782 von der ökon. Gesellschaft zu Bern gekrönten Schrift der Kriminalgesetzgebung. Altenburg, 1785. 44—45. l.*

pon különböztetnek az 1791. évi porosz Landrecht alkotói: *Cella* és *Suarez*. ²³

Ez a felfogás nyeri tudományos megalapozását *Feuerbachnál*, ki már az 1802-ben közzétett *Kleinschrod*-féle bajor btk. javaslat felől megírt bírálatában, ²⁴ majd különösen tankönyvében ²⁵ a megkülönböztetésnek eddig etikai területen megtalálni vélt ismervét *jogi* jelleggel törekszik felruházni, amikor a cselekmény tárgyai szerint állítja szembe a szoros értelemben vett bűncselekményt a kihágással. *Feuerbach* szerint a büntetteknek jellemzője, hogy azok szubjektív jogokat, azaz oly jogosítványokat sértenek, melyek a tárgyi jogtól, a jogszabálytól *jüggetlenül* léteznek s amelyeknek irányában a jogi norma feladata nem egyéb, mint azoknak szentesítése: a tények rendjének a jogi rend sikjára felemelése. A rendőri kihágások ezzel szemben oly javak ellen irányulnak, melyek a legszorosabb értelemben jogi javak, a tárgyi jog teremtményei, mert létezésüket, jogtárgy minőségüket a jogi normának köszönik. Szóval míg a büntett elsődleges *jog* (alanyi jog) -*sérelem*, addig a kihágás elsődleges *jogszabály* (tárgyi jog) -*sérelem*. »Die Verbrechen erscheinen als primäre Rechtsverletzungen, die Polizeiübertretungen als primäre Gesetzverletzungen«. ²⁶ Az államjogi irodalomban különösen *Stahl* legtekintélyesebb követője *Feuerbach* elméletének; szerinte a rendőri kihágá-

²³ *Cella* szerint a bűncselekmények: „verletzen die Grundrechte des gesellschaftlichen Vertrages“, — a rendőri deliktumok pedig „wegen ihrer schädlichen Einflusses auf den allgemeinen Wohlstand“ büntetendők; idézte *Schilling*, *Verwaltungsarchiv* II. 1894. 501. l.; *Suarez* a Frigyes Vilmos trónörökös előtt 1791. és 1792. években tartott a rendőrség joga című előadásaiban azt tanítja, hogy: „Es (das Polizei) gebietet Handlungen, die bloss zur Beförderung der Glückseligkeit Anderer gereichen sollen“... die Polizei geht... in der Einschränkung der natürlichen Freiheit weiter, als genau genommen nöthig ist um eigentliche Beleidigungen Anderer abzuwenden — a kihágások szerinte oly cselekmények: „welche keine Verletzungen von Zwangspflichten, und also kein Verbrechen sind“; v. ö. *Rosin*, *Verw. Arch.* III. 1895. 2861.

²⁴ V. ö. *Kritik des Kleinschrod'schen Entwurfes*. Giessen, 1804.

²⁵ V. ö. *Lehrbuch des gemeinen für Deutschland gültigen peinlichen Rechts*. XIV. Mittermaier által sajtó alá rendezett kiadás. Giessen, 1847.

²⁶ V. ö. különösen *Feuerbach*, *Kritik* I. 34. és *Lehrbuch*, 21—22. §.

sok nem a tizparancsolatban, hanem csupán állami rendelkezésekben megnyilvánuló normák sértései.²⁷ Kifejezésre jut ez az elméleti elhatárolás az 1813. évi bajor btk.-ben, melynek 2. §. 4. bekezdése kimondja, hogy az u. n. Polizeivergehen oly cselekmények, melyek »Zwar an und für sich selbst Rechte des Staats oder eines Untertans nicht verletzen, jedoch wegen der Gefahr für rechtliche Ordnung und Sicherheit unter Strafe verboten oder geboten sind«; teljes mértékben a *Feuerbach*-féle elméletet követi továbbá: az 1881. évi *hollandi* btk. (v. ö. fent 12. jegyz.), valamint a *Taganzejff* és *Foinitzky* tollából származó 1903. évi *orosz* btk. alapjául szolgáló javaslat.

Feuerbach nézetével szemben méltán hozzák fel annak bírálói, hogy végső elemzésben a büntetőjogi jogellenesség is normasértés, mert hisz' maga *Feuerbach* sem tagadja a tárgyi jognak az alanyi jogok irányában fennálló elismerő és szentesítő erejét, ámde akkor nem kétséges, hogy az ily — alanyi jog ellen irányuló — cselekmény jogellenessége is azon a jogszabályon fordul, mely azt tiltja s büntetés alá vonja. Nem hagyható továbbá figyelmen kívül, hogy számos — a közfelfogás szerint büntettként minősülő — cselekmény semmiféle alanyi jogot nem sért s így kihágássá volna nyilvánítandó, ami mint az általános jogi meggyőződésbe ütköző következmény, mindenestre erős kifogás alá esnék. Maga *Feuerbach* kénytelen volt pl. a szemérem elleni bűncselekmények legnagyobb részét a kihágások körébe utalni.²⁸

²⁷ „Die Polizei-Uebertretung trifft nicht die Rechtsordnung in ihrer Substanz, nicht die geheiligten Grundlagen und Grundverbindungen des menschlichen Gemeinlebens (Leben, Eigenthum, Bestand des Staates), sondern nur Zwecke und Aufgaben, welche die menschliche Gemeinschaft von diesen Grundlagen aus anstrebt. Handlungen, welche nicht gegen die 10 Gebote, sondern nur gegen die Anordnungen des Staates sind, fallen nicht in die Kategorie der Verbrechen, sondern der Polizei-übertretungen“; v. ö. *Stahl* Rechts und Staatslehre I. 1870. 693.; hasonló felfogást követ *L. Stein*, Verwaltungslehre 1865—1884. II. I. 3 és IV. 36., *Bachem* a Bruders Staatlex IV. k. 465—466.

²⁸ V. ö. Kritik 16—18., 33—34. l. — *Feuerbach* bírálói sorából legyen elég hivatkoznom a következőkre: *Birnbaum*, Archiv für Strafrecht

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy ez a természetjogi elmélet a német jogvidéken kívül egyebütt is elég termékeny talajra talált. Így *Fiani* szerint a *delitti sono* »naturalmente prave ed ingiuste«, ellenben a *trasgressioni* oly cselekmények, melyek »azioni che sebbene naturalmente lecite ed indifferenti avrebbero potuto cagionare ostacolo al progredimento ed al maggior benessere dell'aggregato sociale«.²⁹

2. A cselekmény hatásának különbségére alapított elmélet.

A természetjogi iskola szellemében keresztülvezetni megkísérelt szembeállítás kielégítő megoldáshoz nem jutván, többen a bűncselekmény hatásának különbségében vélték felismerni a szétválasztás helyes módját.

Már *Köstlin* is arra enged következtetni, hogy a büntettel mint valóságos jogsértéssel szemben a rendőri kihágás csak lehetséges jogsértés: »mögliches Unrecht«.³⁰ Ezen a nyomon fejlődik ki az az elmélet, mely a büntett ismérveül a sértést, a kihágás jellemvonásául a veszélyeztetést tekinti, — s amely legelőször az 1791. évi *porosz Landrecht*-ben találja meg törvényi kifejezését. E kodex egyhelyütt igencsak formában mondja ki, hogy: aki cselekvésével jogellenes kárt okoz, büntettet követ el, — máshelyütt nemleges alakban rögzíti le azt a tételt, hogy: rendőri kihágásért akkor is jár büntetés, ha valóságos kár nem állott elő.³¹

1834., újabban: *Frank*, Mitteil. VII. 190.; *Däimer*, i. m. 16.; *Pollack*, i. m. I. 297. és II. 105. Viszont *Feuerbach* követői, de elméletét némileg átdolgozó írók: *von Droste Hülschoff*, Arch. des Krim. R. IX. (1829). 600.; *Rosshirt*, Arch. XII. (1832). 290.; *Luden*, Abhandlungen II. 1840. 127.; *Wächter*, Sächs. u. Thüring. Strafrecht, 1857. 296.

²⁹ V. ö. *Fiani*, Della polizia considerata come mezzo di preventiva difesa. Firenze, 1853. 19—20. l.

³⁰ V. ö. Neuen Revision, 1845. 28. 691—692. l. és System des deutschen Strafrechts, 1855. 17. l.: „Immer haben sie den Charakter die reale Möglichkeit der Verletzung eines Rechts in sich schlossen“.

³¹ 7. §. II. 20.: „Wer durch eine freie Handlung jemand widerrechtlich Schaden zufügt, der begeht ein Verbrechen“... és 776. §. II. 20.: die Uebertretung der Polizeigesetze ziehen die dabei verordneten

De még élesebben kidomborodik a veszélyeztetési elem a porosz Landrecht 691. és 692. §-ában, melyekből kitűnőleg a kihágás lényege a veszélyelőidőzés.³²

Az irodalomban eleinte az az álláspont talált kövötkre, mely szerint általában veszély előidőzése kell a kihágás fogalmához. Így *Stübel*: »Kommt... eine gefährliche Handlung als Polizeiverhegen in Frage, so hängt der Tatbestand derselben von dem wirklichen Eintritt der Rechtsgefahr, wegen welcher sie in einem Polizeigesetz verboten ist, nicht ab.«³³ Hazai büntetőjogászaink közül *Pauler Tivadar* hangsúlyozza egy a Magyar Tudományos Akadémiának 1852. évi május 17-én tartott kis gyűlésén bemutatott tanulmányában, hogy: »Más tekintet alá jönnek a rendőri kihágások, melyek az előbbiektől (a büntettekől és vétségektől) lényegesen különböznek, mivel jogsértéssel nem járván, csupán a bátorság megóvására, sértések megelőzésére hozott szabályok megszegésében állanak.«³⁴ A rendőri kihágások büntetésének »célja nem más, mint a netalán eredhető káros következmények megelőzése.«³⁵

Strafen auch alsdann nach sich wenn dadurch nach kein wirklicher Schaden entstanden ist“.

³² 691. §. „Ein jeder ist schuldig sein Betragen so einzurichten, dass er weder durch Handlungen noch Unterlassungen anderer Leben oder Gesundheit in Gefahr setze“.

692. §. „Alles dasjenige, woraus eine erhebliche Gefahr entstehen kann, soll durch ernstliche Polizeiverbote und verhältnismässige Strafen möglichst verhütet werden“.

³³ V. ö. N. Arch. d. Krim. R. VIII. (1825). 276. l. Ugyan így az abstract veszély előidőzésének ismervét még erősebben hangsúlyozza: *Seeger*, Goldt. Arch. XVIII. (1870). 343.; *Geyer*, Kritik. Viertelj. Schrift XVII. (1875). 43.; *Hülschner*, Das gemeine deutsche Strafrecht, 1881. I. 34.; aki szerint a kihágások azért esnek tilalom alá: „weil das entgegengesetzte Verhalten erfahrungsmässig die Möglichkeit einer Verletzung jener Güter enthält, oder mindestens Anlass, Gelegenheit zu solchen Verletzungen bietet“; *Wach*, Gerichtsaa, XXV. (1873). 459. 466.; *Jhering*, Zweck im Recht, III. kiad. 1893. II. 263., 374., 395., 469.; *Rolland*, Gefahr in Strafrecht, 1886. 17.; ki szerint a generalis veszély: „ist des Gefährdungsdelikts ständige, des Polizeidelikts regelmässige Begleiterin“; *Buri*, Ger. Saal, XL. (1888). 513.

³⁴ V. ö. Magyar Akadémiai Értesítő, XII. év. 1852. Május-június IV. Sz. 212. l.

³⁵ U. o. 213. l.

Az olasz írók körében is visszhangra talált e felfogás. Így *Lucchini* szerint a contravvenzione »una lesione potenziale indeterminata del diritto.«³⁶

A cselekmény hatásának különbségére alapított elmélet a törvényhozás részéről is elismerésre talált és pedig az 1839. évi *württembergi Polizeistrafgesetzbuchban*, — legújabbban pedig az 1925. évi *csehszlovák* javaslatban.³⁷

Eltekintve attól, hogy a veszély fogalom — már határozatlanságánál fogva is³⁸ — kevésbé alkalmas a bűncselekmények minőségi megkülönböztetésének keresztülvitelére, ez az elmélet azért sem állja ki a bírálatot, mert végső elemzésben odajuttat, hogy minden kísérlet s az u. n. közveszélyű cselekmények legsúlyosabbjai a kihágások körébe volnának sorozandók.

Ennek a nyilván el nem fogadható következménynek felismerése a veszély-elmélet megszorítására vezetett. Többen beérik kihágás esetében az absztrakt vagy generális, u. n. általános veszély előidőzésével, melyről akkor van szó, ha a jogsérelem valószínűsége egyedileg meg nem határozott jogtárgyakkal szemben forog fenn (pl. gyors hajtás, záróra be nem tartása) s a vétségek illetve büntettek sorába iktatják a konkrét, speciális, azaz közelebből megjelölhető jogtárgy épségét veszélyeztető deliktumokat (pl. általában a kísérlet, párviadal, gyermekkítétel).³⁹ Am ez a

³⁶ *Lucchini* nézetét (Riv. Pen. XX. 98.) *Goldschmidt* közli és bírálja: Le contravvenzioni e la teoria del diritto penale amministrativo 1925. Citta del Castello.

³⁷ A javaslat megokolása szerint a kihágások szemben a sértő és közletről veszélyeztető büntettekkel és vétségekkel azért büntetendők: „da sie die allgemeine Ordnung verletzen oder wenigstens eine abstracte Gefahr für sie in sich bergen“. V. ö. Vorentwürfe eine Strafgesetzes. Prog, 1926. Begründung 18. l.

³⁸ V. ö. idevágólag *Hofheinz*, Verletzung und Gefährdung 1907. című alapos tanulmányát.

³⁹ V. ö. *Merkel-Liepmann*, Die Lehre von Verbrechen und Strafe, 1912. 54. s. köv. l.; *Traeger*, Ger. Saal 77. k. 84. *Doerr*, Deutsche Strafrecht 1920. 5. l. Újabb *Hatschek* (Institutionen des Verwaltungsrechts, 1919. 175. l.) és az ő nyomán *Zimmerl* (Das österreichische Verwaltungsstrafgesetz, Gerichtsaa, 1929. évf. 303. l.), a veszély elmélet alapján a következőképp kísérlik meg a probléma megoldását: A Verwaltungsdelikte

megszükítés sem zárja ki, legföllebb csökkenti a kirivóan téves megállapításokat, mert pl. a gyújtogatás az általános nézet szerint generalis veszélyt előidéző cselekmény (közlebről meg nem jelölhető személyek életét, testi épségét, vagyonát sodorja a valószínű elpusztulás helyzetébe) s mégis alig akadna törvényhozás, mely azt csupán kihágásként rendelné büntetni. De nem segít át a nehézségeken a veszély-elméletnek ez a javított kiadása azért sem, mert az u. n. általános veszély előidézése mint a kihágás ismérve egyfelől nem szükséges, másfelől nem elegendő. Nem szükséges, mert van nem egy oly kihágás, mely konkrét veszélyt idéz elő (pl. az 1879:XXXI. t.-c., az erdőtörvény 109. §. 1. pontjában meghatározott az a kihágás, melyet az követ el, ki »az erdőben vagy annak közelében tüzet gerjeszt«); de nem is elegendő az absztrakt veszély a kihágás fogalmához, mert vannak oly általános veszélyt előidéző magatartások, melyek nem sorolhatók a kihágások csoportjába a közre kihatás hiányának okából (így pl. mint erre *O. Mayer* figyelmeztet: valamely düledező szekrénynek magánlakásban tartása nem kihágás, ellenben egy virág-

legnagyobb csoportját alkotják az u. n. abstrakte Gefährdungsdelikte, bei welchen die Gefährdung einer Rechtsgutes zwar ratio legis, nicht aber Tatbestandsmerkmal ist. Ezek első alcsoportjánál a ratio legis az átlagember előtt azonnal nyilvánvaló (*Zimmerl*, 306., ezeket nevezi *Hatschek*, Polizeirechtnek). A második alcsoportban ez nem nyilvánvaló, hanem csak hosszabb megfontolás után ismerhető fel, sőt itt esetleg nincs is szó meghatározott jogtárgy védelméről (idetartoznak *Hatschek* elnevezése szerint a Polizeiwidrigkeit esetei). „In allen den erwähnten Fällen — ügymond *Zimmerl* — ist die formelle Rechtswidrigkeit sekundärer Natur, aufgebaut auf der sociale Schädlichkeit“. Vannak azonban ezek mellett oly esetek, ahol a szabályozás nem a szociális veszély-mózzanatokon épül fel (pl. a jobbra, vagy balra hajtás magában véve nem antiszociális; ha azonban a törvényhozó ezt eldöntötte és szabályozta, úgy aki ennek ellenében cselekszik antiszociális). „Aber der antisociale Gefahr der Handlung ist hier nicht der Grund, sondern vielmehr erst die Folge der formellen Wiederrechtlichkeit; weil es verboten ist darum ist es antisocial, nicht umgekehrt, wie sonst der Fall ist. Wir haben es hier gleichfalls mit abstrakten Gefährdungsdelikten zu tun, aber mit solchen, bei welchen das Verhältnis von Antisocialen und Wiederrechtlichem umgekehrt ist (*Zimmerl*. u. o.)“.

cserépnék kellő megerősítés nélkül az emeleti ablakban való olyatén elhelyezése, hogy annak — mint a mi Kbt-könyvünk 118. §-a is jelzi — »leesése által az utcán levő egyének megsérülhetnek«, kihágásként büntetendő).⁴⁰

3. A jogellenesség és engedetlenség különbségeire alapított elmélet.

A sértés és veszély, azaz a cselekmény hatásai nyomán induló szétválasztási kísérletek sikertelensége újabb elgondolásra ösztönzött.

Evertsen de Jonge, Disputatio de delictis contra rem publicam admissis című 1845-ben megjelent munkájában hangsúlyozza már, hogy »nemo propter periculum in futurum puniri potest, sed tantum propter periculum artum ex ejus factis, quod vel civibus, vel eorum rebus, vel rei publicae ipsi imminet, dummodo noxae voluntati tribuendum sit«. ⁴¹ Ebben a tételben bennrejlik annak a gondolatnak csirája, melyből *Merkel* majd *Binding* kifakasztják sokáig népszerű elméletük hajtását.

Merkel a bűncselekményeket mindenekelőtt úgy fogja fel, mint amelyek formailag az állami büntetéssel fenyegetettségnél fogva (Formalgrund) nyerik büntetendő jellegüket; a bűncselekmény-fogalomnak keretébe eső deliktumokat azután két csoportba osztja; az egyikbe tartoznak azok, melyeknél a formain kívül még materiális alap (Materialgrund) is felismerhető s ez a benyomulás idegen jogkörbe; a másik csoportot alkotják azok a bűncselekmények, melyek ezt az anyagi bázist nélkülözik. Ez utóbbi csoportba sorozza *Merkel* a mulasztási deliktumokat és a rendőri kihágásokat, melyeknél nincs ily benyomulás, hanem csupán objektív veszély, mely azonban nem tényálladási elem, nem alapja, hanem csak motivuma az állam részéről való

⁴⁰ „Die lebensgefährlichsten Einrichtungen: unbefestigte Schränke, einsturzende Decken etc. werden in der Privatwohnung geduldet; der Blumentopf am Fenster, das Gefäß im Verkaufsladen sind der Polizei unterworfen“; v. ö. *O. Mayer*, Deutsches Verwaltungsrecht I. 259. l.

⁴¹ V. ö. a szövegben idézett mű II. k. 206. l.

büntetéssel fenyegetésnek (így *Rosenfeld* is);⁴² a büntetés alapja e második csoportba tartozó büncselekményeknél csupán az állami tekintély megsértése; »Verletzung der staatlichen Autorität«. *Merkel* végső következtetése, hogy a kihágások pusztá *engedtlenségi deliktumok* (»reine Ungehorsamsdelikte«), melyek csak azon a címen büntetendők, mert a büntetéssel fenyegetettség reájuk kiterjed.⁴³

Lényegileg ugyanehhez az eredményhez jut *Binding*,⁴⁴ ki a jogvédelem feladatát betöltő normákat három csoportba osztja: a sértést, a veszélyeztetést tiltó s az egyszerű normák csoportjára. Az u. n. egyszerű norma oly cselekményt tilt, mely valamely meghatározott jogtárgy irányában rendszerint veszélyt rejt ugyan magában, mégis nem azért esik tilalom alá, mert az adott esetben veszélyes cselekménynek minősül, hanem e konkrét veszélyességre való tekintet nélkül (pl. a meghatározott helyen lövöldözést, vagy a kutyának emberekre uszítását tiltó norma).⁴⁵ Az ily egyszerű normák megszegéséből származik a rendőri jogellenesség, mely a tényálladék szemszögéből annyiban negatív, mert nincs benne sem szubjektív jognak, illetve jogtárgynak sértése, sem erkölcstelenség, — viszont annyiban pozitív, amennyiben: engedtlenséget, — potenciális és közvetlen jogellenességet, — rendszerint, de nem abszolút veszélyes, tehát jogveszélyes, de nem jogsértő cselekményt foglal magában.⁴⁶ A rendőri kihágást ezekből fo-

⁴² V. ö. *Rosenfeld*, Mitteil. VII. k. 267. 1. és 199. 1.

⁴³ *Merkel*, Kriminalistische Abhandlungen, 1867. 78. 96—101. 1. Csekély eltéréssel ugyanígy *Olshausen*, Strafgesetzbuch XI. k. 1927. 1. k. 42—43. 1.; *Liszt Eduard*, Vorlesungen, 1925. 104. 1.

⁴⁴ *Binding*, Die Normen und ihre Übertretung, 1872. 1. 322. és Handbuch des Strafrechts, 1885. 167.

⁴⁵ „Die Rechtsquelle erlässt sie gegen Handlungen welche regelmäßig ein Gefahr für bestimmte Rechtsgüter in sich bergen: diese werden aber nicht verboten insoweit sie gefährlich sind, sondern schlechthin, einerlei ob im einzelnen Fall gefährlich oder jener Gefahr ledig“; v. ö. Normen I. 47., Handbuch 170.

⁴⁶ „Der Jurist darf das Deliktmoment des sog. Polizeirechts als solches schlechterdings nicht nach dessen materiellen Gehalt bestimmen. Diesem Unrecht ist gerade wesentlich, dass Verletzung und Gefährdung,

lyólag »reinen Ungehorsam«-nak minősíti *Binding*.⁴⁷

Ez az elég széles körben elterjedt⁴⁸ elhatárolási kísérlet több okból kifogásolható. Így mindenekelőtt megállapítható, hogy amikor *Merkel* és *Binding* azon az alapon vizsik keresztül a szembeállítást, hogy a kihágás csak normát sért, a büntett pedig ezen túl még materiális érdeket is, akkor végelemzesben Feuerbach tanítását veszik át, mely — mint előbb már kifejtettem — abban a tételben foglalható össze, hogy míg a kihágás a jogszabály által teremtett jogot vagy érdeket sért, addig a büntett oly érdek illetve jog ellen irányul, mely önmagában létezik s a jogszabály részéről csak fokozott védelemben részesül.

De hibás e nézet azért is, mert ahhoz az elfogadhatatlan következményhez vezet, hogy intenzivebb bűnösséget kíván a kihágásnál, mint a büntettnél, amennyiben, ha a kihágás egyszerű engedtlenségi deliktum, úgy a felelősségre vonás feltétele annak bizonyítottága, hogy az elkövető teljességében ismerte azt a normát, melynek megszegésével engedtlenség címén magára vonja a büntetést s így míg a büntetőjogszabály nem ismerése büntettnél közömbös (error iuris criminalis nocet), addig a kihágásnál minden esetben mentő körülmény lenne.

Téves végezetül ez az elmélet azért is, mert helytelen az a beállítása, mintha a kihágásnál nem forogna fenn materiális érdeksérelem. Ha ugyanis el is fogadjuk azt a té-

Qualität von Versuchs-, Gehilfen-, Vorbereitungshandlungen ihm nicht wesentlich ist; es stellt das einfache Gegentheil des Verletzungs-, und Gefährdungs-Verbrechen dar; als Deliktsart ist es die nichts verletzende Handlung: nicht quantitativ, sondern qualitativ, und zwar von Grund aus verschieden, insbesondere vom Gefährdungsdelikte“; v. ö. Normen 406—407.

⁴⁷ V. ö. Normen 410. *Thomsen*, Das deutsche Strafrecht, 1906. 61. 1.

⁴⁸ Több, kevesebb módosítással ennek az elméletnek a követői: *Heinze*, Gerichtssaal XIII. (1861). 397.; *Rotering*, Goldt. Archiv XXXI. (1883). 353.; *Finger*, Gerichtssaal XI. (1888). 156.; Studien zum Polizeistrafrecht 1897. 16.; *Gretenner*, Zeitschr. f. Schweiz. Strafr. 1893. évf. 228.; *Stoos*, Motive z. Vorentw. v. 1893.; ki szerint a rendőri kihágások „sich wesentlich als ein Ungehorsam gegen staatlichen Anordnungen darstellen“, v. ö. i. m. 8. 1.

telt, hogy a kihágás engedetlenségi büncselekmény, úgy az lényegileg az államnak engedelmességre irányuló jogilag biztosított érdekét sérti, tehát az államnak alanyi jogát, s így mint közjogi jogosultság megsértése jön figyelembe. Ezt Binding is elismeri, de ezzel norma-elméletének legértékesebb eredményét adja fel.⁴⁹

4. A védelmi normák különbségeire alapított elmélet.

A sok irányban szétágazó további nézetek a büntető jogszabályokon keresztül nyújtott védelem *normái*, közvetlen *célja*, valamint *eszközei* körében megállapítható vagy megállapíthatónak jelzett különbségek szem előtt tartásával igyekeznek a büntett és kihágás között a tervbevett határmegsyt megvonni.

A normák jelleg-különbségei nyomán haladva közelít a feladat megoldásához a közismert kultur-norma elmélet megalapítója: *Max Ernst Mayer*. Szerinte érdekvédelmet lát el az állam és pedig egyfelől azért, mert közületi lény, másfelől azért, mert közületi lényt igazgat.⁵⁰ Ez utóbbi minőségben u. n. közigazgatási érdekeket (Verwaltungsinteressen) vesz védelmébe, melynek során ugyanazokat a büntetőjogi eszközöket alkalmazza, mint aminőkkel állami mivoltánál fogva él a kulturérdekek védelmét látva el. *Kulturérdekek* azok, melyek — mint az élet, testi épség, vagyon és becsület értékeihez fűződő érdekek — önmagukban létezők, minélfogva a védelmüket szolgáló büntetőjogi normák tulajdonképpen *kulturnormák* s mint ilyenek sem szervezett társadalmat, sem államot nem tételeznek fel s valamely állam jogrendjének is csupán *jelismerés* (Anerkennung) folytán lesznek részei; — ezekkel szemben a közigazgatási érdekek és az ezek védelmére kibocsátott normák, — ami-

⁴⁹ Találón jegyzi meg *Goldschmidt*, hogy abban a pillanatban: „da Binding der Ansicht beitrug das jedes Unrecht wieder subjektive Rechte laufen müsse, auch schon das fruchtbarste Ergebnis seiner Normentheorie paralysiert sei“. V. ö. Festgabe für Koch 427. l.

⁵⁰ „Jeder Staat hat neben den Interessen, die er schützt, weil er ein Gemeinwesen ist, andere, die er schützt, weil er ein Gemeinwesen verwaltet“, v. ö. Lehrbuch, 1915. II. k. 54. l.

nők pl. az adóbevallást, a lakásváltoztatást, a kitérést és előzést előíró rendszabályok, — bár nem önkényes és értelemnélküli kijelentések, mégis oly *kitalálások* (Erfindung), melyek gyakorlatias szükségletből fakadnak, miért is eredettől fogva *jogi normák* s kulturnormákká csak úgy lesznek, ha azokat valamely állam vagy érdekközösség recipiálja. A közigazgatási érdekeket védő büntetőjogi normák alkotják a közigazgatási büntetőjogot (Verwaltungsstrafrecht), melynek szabályai kulturális szemszögből különböző normák és tehát *első* vonalon jogminőségűek, mely minőség viszont az igazságügyi büntetőjog szabályainál másodlagos jelenség. *Max Ernst Mayer* fejtegetéseinek végső következtetését imígyen foglalja össze: Valamely állam közigazgatási érdekeit sértő cselekmény semmiféle kapcsolatban sincs bizonyos preexistens kulturnormával; az ily cselekmény csak a jogszabály erejénél fogva jogellenesség.⁵¹ Egyebekben kifejezetten hangsúlyozza *Max Ernst Mayer*, hogy a közigazgatási deliktum nem egyszerű engedetlenség oly értelemben, mintha nélkülözné a támadási tárgyat, mert a közigazgatási érdekek sem mások, mint jogtárgyak »auch die Verwaltungsinteressen sind Rechtsgüter«.⁵²

A kulturnorma-elmélet által vont határvonal igen bizonytalan és ingadozó; mert — eltekintve attól, hogy a normáknak a kulturával összefüggésbe hozása nem nyugszik szilárd alapon — végeredményben odavezet, hogy valamely normának az egyik vagy másik csoportba osztása a kulturérzék kifinomultabb vagy durvább minőségén fordul s így a közigazgatási deliktum különtartása is nagyon változó szubjektív értékeléstől függő.⁵³

⁵¹ „Dem den Verwaltungsinteressen des Staates widersprechen Verhalten fehlt die Beziehung zu einer präexistierenden Kulturnorm, es ist Unrecht nur kraft Gesetzes“, i. m. 56. l.

⁵² V. ö. i. m. 57. l. és v. ö. még *M. E. Mayer*, Rechtsnormen und Kulturnormen, 1903. 109., 116. l. és Rechtsphilosophie 1923.: „Kulturnormen sind Verbote und Gebote, durch die eine Gesellschaft das ihrem Interesse entsprechende Verhalten fordert“ 23 l.

⁵³ Közeláll *M. E. Mayer* felfogásához *Kahl*, ki a 26-ik német

5. A védelmi cél különbségeire alapított elmélet.

Bár az az évezredes vita, mely a megtorlás vagy bűnhődés és a megelőzés vagy társadalmi védelem mint a büntetés és tehát a büntetőjog céljainak kérdése körül ma sem kevésbé éles, mint a büntetőjogtudomány fejlődésének kezdeti időszakában, a közigazgatási büncselekmények elkülönítésének tárgyában folyó törekvések nem ritkán ennek a vitának vezető gondolataiba kapcsolódnak bele.

Igy már *Lorenz Stein* annak a nézetének ad kifejezést, hogy a rendőri kihágások a közösségi fejlődés akadályozói s így büntetés alá vonásuknak célja: e közösségi fejlődés lehetőségének és helyes irányának biztosítása.⁵⁴ Élesebb megvilágításba kerül ez a gondolat *Gneist*-nál, ki azt tanítja, hogy a rendőri büntetéseknek célja nem az, hogy a jogsértést elkövető bűnhődjék, hanem hogy a közrend fenntartassék.⁵⁵ Ehhez a nézethez csatlakozik *Otto Mayer*, ki szerint a kihágások a közösség helyes rendje ellen (gegen die »Gute Ordnung des Gemeinwesens«) irányulnak s így büntetésükkel az állam e rend érdekében tevékeny.⁵⁶ A büntetőjogászok sorában ezt a nézetet vallják egyebek között *Meyer-Allfeld*,⁵⁷ *van Calker*,⁵⁸ *Gretener*,⁵⁹ valamint *Kohler*, ki még élesebben specializálja a védelmi célt, mi-

jogászgyűlésen annak a nézetének ad kifejezést, hogy kétféle büncselekmény van „solche, welche nach der Gesammthöhenlage der Kultur an sich eine Verletzung der Rechtsidee darstellen, und solche, welche an sich betrachtet zwar rechtsindifferent sind... welche aber unter den bestimmten Verhältnissen der gesellschaftlichen Umgebung in welcher sie auftreten, um der allgemeinen Ordnung, Wohlfart und Sicherheit willen eine Beschränkung erfordern.“ A praktikus megkülönböztetést *Kahl* reábizta a „gesetzgeberische Takt“-ra (III. k. 214.).

⁵⁴ V. ö. i. m. IV. k. 36. l.

⁵⁵ *Gneist*, Engl. Verwaltungsrecht, 1883. I. k. 267.

⁵⁶ *O. Mayer*, Deutsches Verwaltungsrecht, 1895. I. k. 306. és Verwaltungsarchiv XI. évf. 348.; ugyanígy *Klee*, Übertretungen und gemeinschädliches Verhalten, v. ö. *Aschrott-Kohtrausch*, Reform des Strafrechts, 1926. 396. l.

⁵⁷ *Meyer-Allfeld*, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, VIII. kiad. 1922. 102. l.

⁵⁸ *Van Calker* Strafrecht, 1927. 23. l.

dön a kihágásban az általános jólét sérelmét észleli,⁶⁰ s így azt a gondolatot kelti életre, mely már a XVIII. század egyes íróinál sem volt ismeretlen. Így *Beccaria*-nál, ki a büncselekmények harmadik csoportjába sorozza azokat a cselekményeket, melyek a köznyugalmat és a polgárok békéjét zavarják («che turbano la pubblica tranquillita e la quiete de Cittadini») s amelyeknek megakadályozása egyik főfontosságú ága annak a hatósági felügyeletnek, melynek francia neve police («questi formano un ramo principale della vigilanza del Magistrato, che i Francesi chiamano della Police»).⁶¹ Hasonlóképpen nyilatkozik *Carmignani*, ki szerint különtartandók a: »crimina proprie dicta, quae securitatem laedunt«, tehát a büntettek a kihágásoktól: »politiae crimina, quae prosperitatem laedunt«.⁶² Különös jelentőséggel bír e gondolatnak tovább-érelődését előmozdító hatásában *Jacob* meghatározása, mellyel a közrend érdekében kiadott szabályok céljaul annak a cselekvésmódnak a kijelölését tekinti, amelynek keretében ki-ki közreműködni tartozik a közösségi feladatok megvalósításának munkájában.⁶³ Itt jut talán először kifejezésre annak az elvi szempontnak kiemelése, mely *Goldschmidt* egész eszmenetének kiindulása, hogy: a közigazgatási deliktum büntetőjogi értékelésénél az állami köztevékenységbe való kellő beigazodásnak elmulasztásán nyugszik a súly.

A közigazgatási irodalomban legújabbban *Herrnritt* helyezkedik erre az álláspontra, amikor a közigazgatási

⁶⁰ Zeitschrift f. Schweizer, Strafrecht, 1893. évf. 22. l.

⁶¹ A kihágás „ist ein Tun das den Wohlfahrtsordnungen des Staates widerspricht“; v. ö. *Kohler*, Leitfaden des Deutschen Strafrechts, 1912. 44. l.

⁶² V. ö. Dei delitti e della pene. 1766. Haarlem. 36. l.; v. ö. *Tarnai*: Büntett és büntetés címen adott fordítása Beccaria művének, 1916. 159–160. l.

⁶³ V. ö. Juris criminalis elementa V. k. Pisa 1833/34. 152.; idézve *Goldschmidt-Verwaltungsstrafrecht*, 341. l.

⁶⁴ „Die Bestimmung der Art und Weise, wie ein jeder mitwirken soll, an seinem Theile die allgemeine Zwecke zu befördern“, v. ö. *Jacob*, Grundsätze der Polizeigesetzgebung und der Polizeianstalten, II. kiad. Halle, 1837. 18., 19. l.

büntetőjog vezető céljául a közrend megóvását (Schutz der öffentlichen Ordnung) jelöli meg.⁶⁴

Ez az elmélet — mint alább kifejtem — már közel jut a nézetem szerint helyes megoldáshoz, mert a rendőri büntetés valóban nem szolgál más célt, mint amelynek érdekében a fokozatosan egymás mellé sorakozó rendészeti tevékenységek, így: a rendőrségi engedély, parancs és kényszercselekmény jelentkeznek s e cél az általános rend, béke és nyugalom biztosítása.⁶⁵ Egyedüli fogyatkozása e nézetnek, hogy figyelmen kívül hagyja azt a körülményt, hogy a szoros értelemben vett büncselekmény is zavarja a rendet s így ez is magán hordja a közigazgatási jogellenesség ismérvét, minélfogva a büntett nem lenne más, mint a közigazgatási büncselekménynek alfája, mely következtetéstől egyesek nem is idegenkednek, holott annak tarthatatlansága kézenfekvő.

6. A védelmi eszközök különbségére alapított elmélet.

A most ismertetett nézetnek inkább mellékajátása, mint önálló jellegű elmélet az, mely a két büncselekmény csoport közötti különbséget a jogkövetkezmények, közelebbről a büntetés, illetőleg a védelmi eszközök *tartalmában* keresi.

Igy már a múlt század negyvenes éveiben *Kuhn* hangsúlyozza, hogy a kriminalis büntetés jellege az igazságosság elvén nyugvó megtorlás, — a rendőri büntetésé pedig a fenytetés és javítás.⁶⁶ Hasonló nézeten van *Mohl*, midőn kényszerfenytéknek minősíti a kihágásokra szabott büntetést⁶⁷ és erős hangsúllyal *Klöppel*, ki szerint azok a cselek-

⁶⁴ *Herrnritt*, Grundlehren des Verwaltungsrechtes, 1921. 364.; szerinte a Polizeirecht nem más, mint „Zuwiderhandeln gegen die Strafsanktion versehen, in erster Reihe die Auferhaltung der öffentlichen Sicherheit, Ruhe und Ordnung und dadurch mittelbar den Schutz und bestimmter Rechtsgüter bezwecken den Rechtsätze oder Befehle“; v. ö. u. o. *Jellinek* általában a közigazgatás védelmét tekinti a közigazgatási büntetőjog céljául; v. ö. Verwaltungsstrafrecht, 1929. 333. l.

⁶⁵ V. ö. *Herrnritt*, i. m. 337. l., 360. l.

⁶⁶ V. ö. *Kuhn*, Das Polizeistrafrecht, 1840. 66., 96. l.

⁶⁷ V. ö. *Mohl*, Enzyklopädie der Staatmis. 1872. 284. l.

mények, amelyekre kiszabott büntetés megtorlólag, a bünnőség kiegyenlítéseül lép fel; büntettek, — azok pedig, amelyeknek elkövetése esetében a büntetés célja meghatározott cselekvésre kényszerítés: kihágások.⁶⁸ Ennek a nézetnek hivatalos képviselője az 1863. évi *badeni Polizeistrafgesetzbuch*, melynek megokolása az igazságügyi és rendőri büntetőjogszabályok közötti különbséget abban látja, hogy míg az igazságügyi büntetés megtorlás és elretentés, addig a rendőri büntetés hasznossági célt szolgáló kényszerítés.⁶⁹

Ez a hysteron-proteron jellegű elmélet, mely lényegileg a bizonyítandóval bizonyít és tehát logikailag sem áll meg, azért is téves, mert nemcsak hogy nem oszlatja el a kétségeket, sőt oly tőrre viszi át a vitát, melyen az ellentétek még élesebbek. Igaza van *Goldschmidt*-nek, midőn azt mondja: aki a közigazgatási büntetőjog problémáját a büntetésre vonatkozó bölcséleti fölfogások körében véli megoldani, az a Belzebub segítségével vállalkozik az ördög kiűzésére.⁷⁰

Hibája ezenfelül ennek az elgondolásnak az is, hogy ugyanaz a büntetés pl. a pénzbüntetés mindkétrendbeli büncselekményre alkalmazást talál s mert az tartalmi elemeiben azonos, nem nyújthat alapot a büntett és kihágás szembeállítására.

7. Az elkövetők egyéniségének különbségére alapított elmélet.

Ha akár a védelmi cél, akár a védelmi eszközök különbségeinek szem előtt tartásával felépített elméleteket közelebbről vizsgáljuk, ahhoz a megállapításhoz jutunk, hogy ezekben lényegileg ugyanaz a gondolat ütözködik ki, amely a természetjogi iskola felfogásának alapja. Szinte

⁶⁸ V. ö. *Klöppel*, Reichspressrecht, 1894. 252. l.

⁶⁹ V. ö. Kommissionsbericht, 4. l.

⁷⁰ „Es heisst wirklich den Teufel mit dem Belzebub austreiben, wenn man den Streit um das Polizeirecht durch den Streit um die Strafzwecke ersetzen will“, v. ö. *Goldschmidt*, Verwaltungsstrafrecht. 221. l., 2. jegyzet.

összefoglalását nyújtja e most említett két nézetnek és pedig a *Feuerbach*-féle szellemben: *Zehmen* képviselő, ki a német birodalmi gyűlés alsó házában 1870. évi április hó 8-án lefolyt ülésén tartott beszédében annak a felfogásnak ad kifejezést, hogy: míg a büntett az általános erkölcsi törvény megsértése,⁷¹ addig a kihágás büntetéstérdemlőségének alapja: a pozitív törvénynek megszegése;⁷² ebből folyólag azután ahhoz a megállapításhoz jut, hogy a büntett büntetésének célja a bűnhődés, vagy hogy a német Sühne szónak érzésem szerint megfelelőbb fordítást adjam: a megigazulás, s épp ennek a célnak hiánya jellemzi a kihágás büntetését;⁷³ a kihágás csak azért esik büntetés alá, mert a renden, mely feltétlenül fenntartandó, sérelem esett; a kihágásnak morális vonatkozása nincs.⁷⁴

Ezt a gondolatot szöve tovább, s annak mintegy az elkövető egyéniségében, lelki világában megrajzolható vetületét tartva szem előtt, többen e pszihikus vonások különbségeiből indulva ki vonják meg a határvonalat a büntett és kihágás között. Így *Poustoroslew* a szétválasztást azon az alapon viszi keresztül, hogy míg a súlyos bűncselekmények az elkövetőnek bűnös lelki egyéniségéből fakadnak, addig az enyhe deliktumok elkövetőinél ez a szubjektív forrás nem, vagy legalább is nem mindig állapítható meg.⁷⁵ Még élesebb *Reichard* szembeállításai; szerinte

⁷¹ „Verletzung des allgemeinen Sittengesetzes“ v. ö. Stenogr. Ber. Sess. 1870. I. k. 759.; idézve *Goldschmidt*, Verwaltungsstrafrecht, 439.

⁷² „Der Strafgrund bei den polizeilichen Uebertretungen beruht lediglich auf die Verletzung des positiven Gesetzes“; v. ö. u. o.

⁷³ „Der sittliche Hintergrund, den die Strafe bei den eigentlichen Verbrechen und Vergehen in engeren Sinne hat, nämlich die Sühne für das begangene Verbrechen die Sühne der Verletzung des allgemeinen Sittengesetzes, dieser moralischer Hintergrund der Sühne fällt bei den polizeilichen Uebertretungen völlig weg“; v. ö. u. o.

⁷⁴ „Es wird gestraft, weil die Ordnung verletzt ist, und die Ordnung aufrecht erhalten werden muss. Auf eine moralische Beziehung oder nicht moralische Beziehung auf die That kommt es garnicht an“; v. ö. u. o.

⁷⁵ „Le crime de même que le délit, n'est qu'une manifestation de l'état individuel de la criminalité de son auteur... C'est justement cette particularité (cette dependance constante de l'état individuel de

kihágások azok a bűncselekmények, melyeknek elkövetéséből nem vonható következtetés az elkövetőnek abnormis lelki tulajdonságaira, — ellenben büntettek azok a bűncselekmények, melyek ily gyanura alapot nyújtanak.⁷⁶ Más szavakkal, de lényegileg ugyanezt a gondolatot fejezi ki *Berolzheimer*, ki szerint a büntettes gonosz ember, a kihágást elkövető csak rendetlen ember.⁷⁷ Legújabbán *Erik Wolf* is ehhez a nézethez csatlakozik, midőn a büntettest közveszélyes, társadalomellenes egyéniségnek minősíti, a kihágásban bűnösnek talált egyént pedig olyannak, kire a »gemeinlänglich« jelző illik.⁷⁸

Hivatalos erőt is nyer ez a nézet az 1889-ik évi *olasz codice penale* előkészítőinél, kik a delitti és a contravvenzioni között egyebekben kívül abban látják a különbséget, hogy míg amazok a tettes antiszociális érzületéről tanuskodnak, addig ezek arra nyújtanak adalékot, hogy az elkövető a fennálló rendszabályok követésénél csupán figyelmetlen volt.⁷⁹

Ezzel a naturalista iránnyal és illetőleg annak szétválasztását célzó kísérletével könnyű leszámolni. Mindenekelőtt megállapítani kívánom, hogy ez a nézet a szóban-

a criminalité), qui est propre à la plupart des contraventions, mais pas à toutes“. V. ö. Mitteilungen, VIII. k. 87. l.

⁷⁶ „Als Übertretungen sollen diejenigen Delikte qualifiziert werden, welche an und für sich keinen Verdacht auf das Vorhandensein eine abnormen psychischen Beschaffenheit des Delinquenten begründen, während die Delikte, welche an und für sich einen solchen Verdacht erregen, als Verbrechen qualifiziert werden sollen“; Mitteilungen VIII. k. 108.

⁷⁷ „Objekt des Strafrechts ist der schlechte Mensch, Objekt des Polizeistrafrechts ist der unordentliche Mensch“; v. ö. *Berolzheimer*, Die Entgeltung im Strafrechte, 1903. 262. l., 1. jegyzet.

⁷⁸ V. ö. *Erik Wolf*, i. m. . . . l. Meg kell jegyezmem, hogy az újabb német jogi irodalom nem csekély számban használ olyan gyártott szavakat, melyeknek jelentése ugyan valahogy megérthető, de amelyeknek magyarra lefordítása új szó alkotása nélkül lehetetlen. A gemeinlänglich kifejezést pl. a németül kitérően tudók sem tudták lefordítani. *Moór Gyula*, „nem közbiztonságos“ szóval adná vissza a gemeinlänglich kifejezést.

⁷⁹ V. ö. *Goldschmidt*, Verwaltungsstrafrecht, 511. l.

forgó kérdésre egyáltalában nem ad feleletet, mert nem a büntettet és kihágást, hanem ezeknek elkövetőit különbözteti meg. De ettől eltekintve: ha keresztül volna is vihető a büntetéseknél ilyen akár anthropologiai, akár pszichologiai alapon való osztályozása, az ilyen kategorizálásból a bűncselekményeknek sem súlybeli, tehát mennyiségi, sem elvi, tehát minőségi megkülönböztetése keresztül nem vihető, illetve az ilyen kettéosztás ahhoz a hamis következtetéshez juttatna, hogy — *Lombroso* nyelvén szólva — pl. a született büntetett által elkövetett nyilván kihágásként minősülő cselekmény, így a tiltott átmenés forgalmas utcán a meg nem engedett helyen vagy időben büntett lenne, viszont a jogos védelem határainak átlépésével elkövetett emberölés a kihágások sorában találna elhelyezést, ha e cselekmény tettese adott esetben történetesen u. n. epizód-büntettes.

Van azonban e teoriának egy figyelemreméltó tétele s ez az, hogy míg a szoros értelemben vett bűncselekmény — az esetek csekély számától eltekintve — diffamál, addig a kihágás elkövetőjét nem kíséri olyfokú vagy minőségű értéktétel, mely társadalmi megvetést eredményez. A büntettes társadalmi szemszögből becsületvesztett emberré lesz, a kihágást elkövető becsületén viszont nem esik folt cselekményének következményeként. Meg kell azonban jegyezni, hogy ez az értékelés-különbség *folyománya s nem alapja* a büntett s kihágás között levő különbségnek s így illusztrálásra alkalmas, de a különbség elvi alapjának megjelölését nem adja kézre.

8. Goldschmidt elmélete.⁸⁰

Eleddig közel harminc évet szentelt *Goldschmidt* e kérdésnek, s ez idő alatt kiépítette azt az elméletet, mely — ha részleteiben teljességgel nem is fogadható el, de — alapvetésében nézetem szerint helyes gondolatot tar-

⁸⁰ *Goldschmidt*, elméletének vázolásánál figyelembe vettem fent idézett összes műveit; v. ö. egyébként elméletének szabatos összeállítására: *Hippel*, Deutsches Strafrecht, 1930. II. k. 107. s. köv. 1.

talmaz és arra mindenestre alkalmas, hogy abból kiindulva a problémát megoldásához közelebb juttassa.

Goldschmidt gondolatmenetét röviden a következőkben mutatom be: A szoros értelemben vett büntetőjog két elemén épül fel; az egyik materialis jellegű: valamely jogilag védett érdeknek megsértése vagy veszélyeztetése által előidézett jogtárgycsorbitás; ez etikai s jogi szembehegyezkedés azokkal a kötelességekkel, melyeknek megtartását az államban szervezett társadalom az egyestől erkölcsi cselekvéseit tekintőleg követeli; a másik elem formális: áthágása valamely sértést tiltó állami normának. A materialis elem felvételével a büntetőjog kifejezésre juttatja a társadalom etikai értékelését az egyes által más vagy a közösség ellen elkövetett jogellenesség büntetéstérdeklősége felől, minélfogva a büntetőjogszabály megsértése folytolt ejt a jogsértés elkövetőjének becsületén. A közigazgatási büntetőjogban ez a materialis elem hiányzik, amennyiben e helyütt nem oly normák állanak homloktérben, melyek a társadalom etikai értékelését fejezik ki, hanem amelyeket csupán az állami akarat jelent ki, amelyekben keresztül az állam alattvalóhoz szól. Következésképp a közigazgatási vétség elkövetése nem etikai s jogi szembehegyezkedés valamely normában kifejezésre jutó társadalmi etikai értékeléssel s így az nem is érinti elkövető becsületét, mert nem más, mint a jogilag elismert közigazgatási normával szemben tanúsított engedetlenség. Ez az engedetlenség a közösséghez tartozásból folyó engedelmességet előíró kötelességnek megszegése. Az állami közösség léte s állandósága megköveteli ugyanis, hogy az állam területén, fennhatósága alatt élők a közösség érdekében kiadott normáknak magukat alávéssék. Amelyik alattvaló nem igazodik a normákhoz, tulajdonképpen mulaszt, amennyiben nem vesz részt a közérdek megvalósítása céljából az állam által igényelt munkában; az állam tehát rövidséget szenved, de rövidsége *lucrum cessans*. Más a bűncselekmény, mely mindig jogtárgyat csorbít; tehát a kár, mit annak elkövetője előidéz: *damnum emergens*. A közigazgatási vét-

séget elkövető, merőben engedetlenséget tanúsítóval szemben a közigazgatási büntetőjog csupán kényszerhatalmat gyakorol, a renitens alattvalót engedelmességre szorítja. E helyütt hangsúllyal emeli ki *Goldschmidt*, hogy az államnak az alattvalókkal szemben a közérdekű munkásságban való részvételre irányuló igénye nem magánjogi, hanem közjogi igény. A közigazgatási büntetőjog tehát — *Goldschmidt* kifejezésének végső konkluziójaként — nem büntetőjogi, hanem közigazgatási jogi matéria. Támasztékot nyer e nézet a jogkövetkezmények szemszögéből is. A büntetőjogban a bűncselekmény elkövetője jogtárgyként szerepel, — a közigazgatási büntetőjogban ellenben elmarasztalt jogalany, ki az állammal mint a közjogi igény birtokosával szemben — a magánjogi kötelelem adósának analogiájára — a büntetésben álló tartozását rója le. *Goldschmidt* a büntetőjogtól illetéknép elkülönítendő közigazgatási büntetőjogot imígyen határozza meg: Közigazgatási büntetőjog azoknak a szabályoknak összessége, melyeknek alapján a közjólét megteremtésére hivatott állami közigazgatás a közigazgatási rendszabály áthágására mint tényálladéokra államjogi felhatalmazás keretében és jogtétel formájában közigazgatási következményként büntetést szab. *Goldschmidt* szerint közigazgatási bűncselekmények a postakihágások, a jövedéki kihágások és a rendőri kihágások. Fejlődésében a közigazgatási büntetőjog *Goldschmidt* szerint a következő fokozaton ment keresztül: A rendőrállam idején e jogvidék független a jogtól s az igazságszolgáltatástól; a büntetés alá vont egyén jognélküli. Az átmeneti korszakban, mely a jelenre esik: a közigazgatási büntetőjog objektív büntetőjog és büntetőigazságszolgáltatás; a büntetendő tettes jogtárgy. A jövő képe a következő: a közigazgatási büntetőjog a közigazgatás szerveinek kezében érvényesülő szubjektív jog; az elkövető köteletség-alany; ebben a korban, mely jogállam teljes kiépítettsége korának felel meg: a szoros értelemben vett büntetőjog kérdése: ki *büntetendő*, a közigazgatási büntetőjogé: ki *kötelezendő* pénzbüntetés megfizetésére azon a címen, mert

szándékosan vagy gondatlanul ezt vagy azt a közigazgatási jogon alapuló köteletségét nem teljesítette.⁸¹

Goldschmidt elméletének bírálata egészen külön irodalmat váltott ki; mellette foglalnak állást többek között

⁸¹ *Goldschmidt*, elvi kijelentései közül álljanak itt a következők: a Verwaltungswidrigkeit ist die „Unterlassung der Unterstützung der auf Förderung des öffentlichen oder Staatswohl gerichteten ... Staatsverwaltung“; v. ö. Verwaltungsstrafrecht, 548.; „Da das öffentliche Wohl kein Ergebniss, sondern ein Ziel ist, so enthält seine Durchkreuzung als Charakteristikum nicht die Beeinträchtigung eines Ergebnisses, sondern die Unterlassung der Förderung eines Zieles, nicht einen eingetretenen schädlichen, sondern einen nicht eingetretenen, oder vorgestellten günstigen Erfolg, nicht ein damnum emergens, sondern ein lucrum cessans“; v. ö. u. o. 545.; „Während ... das Verbrechen immer neben dem formellen Element: der Rechtswidrigkeit, ein materielles die Rechtsgüterbeeinträchtigung, aufweist, enthält das Verwaltungsdelikt immer nur ein formelles Element: die Verwaltungs- oder insbesondere jetzt die Verwaltungsvorschrifts-Widrigkeit“; v. ö. Deutsche Jur. Z. VII. évf. 214. l. „Verwaltungsstrafrecht als Verwaltungsrecht ... ist die Deliktobligation des Verwaltungsstrafrechtes“, v. ö. Mitteilungen XII. k. 237. l.; igen jelentősek *Goldschmidt*-nek a Le contravvenzioni e la teoria del diritto penale amministrativo, 1925. Città di Castello című tanulmányában olvasható megállapításai; e tanulmány Ollandini egy cikkéből indul ki, mely „Teoria generale delle contravvenzioni“ címen a Riv. Pen.-ban jelent meg; 96. k. 420., 97. k. 213.; itt jelenti ki, hogy: „il delitto appartiene alla giustizia, la contravvenzione alla polizia punitiva.“ A közigazgatási büntetőjogi normában „spricht nicht die innere Macht gemeinsamer Überzeugung zu dem Individuum, sondern die äussere Macht des Verbandes zu dem Gliede, v. ö. u. o. 424. l.; „sind also die Normen der Justizstrafrechts seine Rechtssätze, die des Verwaltungsstrafrechts halb Rechtssätze halb Verwaltungsbefehle, — so sind die Normendes Disziplinarstrafrechts: keine Verwaltungsbefehle“, v. ö. u. o. 429. l.; „die Verwaltungsstrafe soll als rein formelle Strafe dem Übertreter die übertretene Verwaltungsnorm nachdrücklich in Erinnerung bringen“ u. o. v. ö. 437. l., 1. jegyzet; *Goldschmidt* meghatározása szószerint a következő: „Das Verwaltungsstrafrecht ist der Inbegriff derjenigen Vorschriften, durch welche die mit der Förderung des öffentlichen oder Staats-Wohls betraute Staatsverwaltung im Rahmen staatsrechtlicher Ermächtigung in der Form von Rechtssätzen an die Uebertretung einer Verwaltungsvorschrift als Thatbestand eine Strafe als Verwaltungsfolge knüpft“, v. ö. Verwaltungsstrafrecht 577. l.

Köhler,⁸² Klee,⁸³ Hofacker,⁸⁴ Umhauer,⁸⁵ Pollack,⁸⁶ Schultzenstein,⁸⁷ Zorn,⁸⁸ és Krakenberger,⁸⁹ — ellene érvelnek különösen Binding,⁹⁰ Beling,⁹¹ Wachenfeld,⁹² Köhler,⁹³ Richard Schmidt,⁹⁴ Paul Merkel,⁹⁵ Gerland⁹⁶ és legutóbb Hippel⁹⁷ és Trops.⁹⁸

Goldschmidt elmélete szilárd alapokon épül fel; értéket különösen az a történeti háttér emeli, melynek adalékai-ból tételeit levezeti. Eddig senkinek sem sikerült a minőségi alapon nyugvó különválasztás problémáját oly közel juttatni ahhoz a helyes megoldáshoz, amelyet ma már a különböző államok törvényhozási munkálatai is mindjobban magukévá tesznek, mint neki. Vitás azonban Goldschmidtnek az a rendszerbeli elhelyezést érintő konklúziója, mely szerint a közigazgatási büntetőjog nem a büntetőjog, hanem a közigazgatás körébe tartozik. Idevágólag csak annyit kívánok megjegyezni, hogy bár igaz, hogy a jogkövet-

⁸² Köhler, Leitfaden, 1912. 44., 163. l.

⁸³ Klee az Aschrott-Kohlrausch Reform d. Strafr. 1926. 381. és Goldt. Arch. 71. k. 1927. 2. l.

⁸⁴ Hofacker, Staatsverwaltungs und Strafrechtsreform, 1919. és Zeitschr. 44. k. 1924. 325. l.

⁸⁵ Umhauer, Beitragz. Lehre v. Polizeidelikt, 1904.

⁸⁶ Pollack, Das Finanzdelikt als Verwaltungsdelikt, 1911. 20. l.

⁸⁷ Schultzenstein, Ueber Verwaltungsgerichtsbarkeit; Verw. Arch. 11. k. 149. l. „Das gesamte Verwaltungsstrafrecht aber soll nur Pseudostrafrecht sein, mit dem wirklichen Strafrechte bloss die Form gemein haben und seinen Natur nach Institut der Verw. oder vielmehr des staatsrechtlichen Teiles des Verw. rechts durch seine Eigenthümlichkeit aber ein besonderer Teil des Verw. rechts bleiben“.

⁸⁸ Zorn, Verw. Arch. 11. k. 396. l. 19. a) jegyzet.

⁸⁹ Krakenberger, D. rechtl. Natur d. Ordnungsstrafe 1912.

⁹⁰ Binding, Normen 11. k. 2. k. 2., 3. k. 390. l.

⁹¹ Beling, Verbrechen, 34—36. l.

⁹² Wachenfeld, Lehrb. 75. l.

⁹³ Köhler, Strafrecht, 160. l.

⁹⁴ R. Schmidt, Grundriss, 76—77. l.

⁹⁵ P. Merkel, Grundriss, 20., 206. l.

⁹⁶ Gerland, Reichsstrafrecht, 85. l.

⁹⁷ Hippel, Strafrecht, 1930. 11. k. 112. s. köv. l.

⁹⁸ Trops, Begriff und Wert eines Verwaltungsstrafrechtes, 1926. v. ö. különösen az „Ergebnis“ című IX. fejezetet 104—107. l.

kezmény, a büntetés szemszögéből e materia erős kapcsolatot mutat a büntetőjoggal, nézetem szerint ebben a kérdésben mégis nem a — nyilván más célt szolgáló — büntetés, hanem az annak alkalmát teremtő jogszabálysértés különbsége jut döntő szerephez. A fegyelmi vétség nyomán is büntetés jár, mindennek ellenére ma már vitán felül álló az a jogászai közvéleményben is mély gyökeret vert nézet, hogy a fegyelmi jog nem a büntetőjog, hanem a közigazgatási jog része. A büntetés alá vont közigazgatásellenesség is csak azért, mert büntetés nehezedik rá, nem vesztetheti el a közigazgatási jogba tartozóságát.

II.

Állást foglalandó e széleskörű vitában, mindenekelőtt arra a tényre kívánok utalni, hogy a jog a büntetést-érdemlő cselekmények e minőségének megállapításánál s azoknak osztályozásánál is mindenkoron a korbeli társadalmi felfogás nyomán jár. Ezzel a törvény ugyan tételesjogi alapon, de eldönti azt a kérdést, vajjon valamely cselekmény büntetés alá vonassék-e vagy sem s igenlő állásfoglalás esetében, hogy szoros értelemben vett büncselekménynek, vagy csupán kihágásnak minősítsék-e. A büncselekménynek elvi alapon nyugvó meghatározását megnyugtató módon még senkinek sem sikerült kézreadni s így ma is igaz Frank-nak a Közigazságtörvény-ében közel száz évvel ezelőtt tett az a kijelentése: »mi legyen bűn, mi közérdekű vétség... azt a törvények határozzák meg«.⁹⁹ A törvény s különösen a büntetőtörvény, azonban Pauler-nak közismert tétele szerint »a népkultúra hőmérője«, mi azt is jelenti, hogy ha a törvény helytelenül ismeri fel a társadalom értékítéletét s büntetés alá von oly cselekményt, melyben a közfelfogás nem lát büntetést-érdemlőséget, vagy nem kellően tükrözi vissza büntetést határozó értékelő szabályában a cselekmény büntetését: a társadalom erős

⁹⁹ Frank Ignác, A közigazságtörvénye Magyarhonban, Buda, 1845. 11. k. 773. l.

— nem ritkán tettekben megnyilatkozó — hajlandóságot mutat a törvény téves értékelésének kiigazítására. A meg nem érdemelt büntetéssel sújtott egyént a martirok sorába iktatja, viszont pl. a becsületsértésnek nem kellő súllyal történő megbüntetésébe nem nyugszik bele s szinte rákényszeríti a sértettet, hogy a vallás, erkölcs, ésszerűség és jog szabályaiba ütköző párbaj útján szerezzen magának elégtételt.

Távol áll tőlem az a nézet, mely a társadalmi felfogás csalhatatlanságát vitatva, végső elemzésben az abszolútumok megtagadásához vezet el. Ellenkezőleg elismerem, hogy az u. n. közvélemény lehet téves, erkölcstelen, a helyes jog elveivel ellenkező és tehát a vallás, erkölcs eszközein kívül a jog szabályaival is nemesíthető s nemesítendő, mindazonáltal e megállapítás nem változtat azon a tényen, hogy a társadalom értékel s hogy ez az értékelés a törvény részéről teljességgel figyelmen kívül nem marad.

Ha mindezeknek megfontolása után azzal a kérdéssel fordulunk a társadalomhoz, vajjon a büntetés alá vont cselekmények körében ismer-e minőségi különbséget, ismer-e oly értékelésbeli eltérést, amelynek eredményeként nemcsak s nem is annyira súly szerint, mint inkább *elvíleg* osztja csoportokba a bűncselekményeket: igenlő feleletet nyerünk. A büntetéssel sújtott cselekmények egy részét becstelenítőnek ítéli a társadalom, másik részét ugyan szintén megfelelő büntetés alá kívánja vonni, de ezzel be is éri: becstelenítő hatást e cselekményekhez nem fűz. Bár felesleges e megállapítás helyességét példákkal igazolnom, mégis utalok arra, hogy míg az ölés, rablás, csalás diffamáló cselekmény és a társadalom az ily deliktumokért büntetésüket már elszenvedett egyéneket sem hajlandó kebelébe visszafogadni, addig az, ki a balra hajts, jobbra előzz parancsát, a záróra szabályát, a gyorsajtás tilalmát, a vámköteles tárgyak bejelentésére kötelező előírást megszegi, éppoly emelt fővel járhat a társadalomban, mint annakelőtte. A társadalom részéről történő ez a megkülönböztetés, ez a büntetéssel sújtott cselekményeknek kettéosztása tagadhatatlan tény, melynek felismerése indítja a törvényt arra,

hogy szembeállítsa a röviden büntetteknek nevezett cselekményeket a kihágásokkal.

Ezzel a megállapítással azonban csupán a különtartás társadalmi *tényére* sikerült rákövetkeztetnünk: a különbség minőségének s okainak felderítése további feladat és pedig nem csupán elméleti, de annyiban gyakorlati szempontból is rendkívül jelentős feladat, amennyiben csupán a helyes elvi alapnak megépítése biztosíthatja annak a lehetőségét, hogy a törvényhozó — különösen az u. n. uszó határon fekvő cselekmények tárgyában — állást foglalhasson s a kérdéses cselekményt a büntettek vagy kihágások csoportjába utalhassa.

A szétválasztás elvi alapját meghatározandó, nézetem szerint a büntetést-érdemlő cselekményeknek oly jellegzetes vonásából kell kiindulnunk, mely egyfelől vitán felül áll, másfelől elhatárolásokra enged következtetni. Ez az evidencián alapuló jellemvonás, hogy a bűncselekmény legyen az bármily súlyosságú vagy minőségű: rendellenes, rendet zavaró, rendbontó cselekmény. Amely cselekmény a rendet¹⁰⁰ nem érinti vagy azzal éppen összhangzó, az semmiféle, tehát jogi vonatkozásban sem esik és eshetik rosszaló értékítélet alá. Ámde az is evidencián alapuló tétel, hogy nem minden rendellenes cselekmény bűncselekmény és illetőleg hogy van nem egy oly rendet zavaró cselekmény, mely sem a büntettek, illetve vétségek, sem a kihágások körébe nem sorozható. Hogy a rendet zavarólag érintő cselekmény e most említett kategóriák valamelyikébe beutalható legyen, ahhoz a rendnek oly fokú vagy minőségű aktuális vagy potenciális megzavarása szükséges, amely túlmegegy az egyes emberek merőben az ő erkölcsi vagy gazdasági létezését, illetve érvényesülését biztosítani hivatott és tehát merőben magánjellegű érdekkörén, azaz oly zavart idéz elő vagy oly zavarlehetőséget teremt, melyre különböző — nyomban érintendő — okból a társadalom

¹⁰⁰ „Rend a részek helyénvalósága (statikus rend) s ezek funkcióinak szabály szerinti folyamata (dinamikus rend)“. V. ö. Angyal, Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921: III. t.-c. A magyar büntetőjog kézikönyve, IV. k. 1928. 19. l.

s a társadalmon keresztül az állam felfigyel s immár szélesebb körök, esetleg az összesség létezését vagy érvényesülését biztosítandó a rend helyreállítása, megteremtése, sőt sokszor a bekövetkezhető rendellenességek megelőzése céljából az utolsó eszközhöz fordul: büntetést alkalmaz. Büntetés alkalmazását tehát csak akkor kívánja a társadalom s e kívánságot csak akkor honorálja az állam, ha valamely cselekmény következményeként beálló vagy beállható rendzavarás az összességet vagy ennek — szemszerűleg ugyan meg nem határozható — nagyobb körét érinti, szóval ha a rendellenes cselekmény az összességre vagy ennek nagyobb részére kiható jellegű, azaz: *közérdeket* sért vagy veszélyeztet.

A bűncselekmény-fogalom közös vonása a rendellenes cselekménynek a *közérdeket* hátrányosan érintő jellege lévén, minthogy a rendellenes cselekmények csoportjából viszont épp ez a *közérdeket érintő* vonás emeli ki azokat a cselekményeket, melyeknek egy részét az állam büntetni rendeli s így a bűncselekmények sorába iktatja: nem lesz felesleges a bűncselekményt a rendellenes cselekményektől elválasztó *első* határvonal helyének megállapításánál szerephez jutó *érdek és közérdek* fogalmait megvilágosítani.

A filozófiai irodalomból ismert idevonatkozó meghatározások ugyan igen eltérők,¹⁰¹ de szem előtt tartva *Kant*-nak körülírását, mely szerint az érdek »das Wohlgefallen, das wir mit der Vorstellung der Existenz eines Gegenstandes verbinden«, részemről következőleg állapítom meg fogalmunk tartalmi elemeit: *érdek valamely tárgyra vagy helyzetre vonatkozólag az ezzel viszonylatba került alanyban kialakult kedvező értékelésnek lelki vetülete*. De bármelyik s bármilyen meghatározást vegyünk is alapul, abban mindmegannyian megegyeznek, hogy az érdek *alanyt* tételez fel, amely tételből viszont nyilván következik, hogy *alany-*

¹⁰¹ V. ö. Az érdek fogalom meghatározására: *Eisler*, Handwörterbuch der Philosophie, 1913. *Interesse* szó alatt 317—318.; *Schmidt*, Philosophisches Wörterbuch, 1918. 136.; *Clauberg-Dubislav*, Systematisches Wörterbuch der Philosophie, 1923. 234—240. l.

talan érdek nincs. S a jogász szemszögéből épp ez a megállapítás jut jelentőséghez.

Az alanyhoz fűződő érdekek két — egymást keresztező — irányban vehet fel különleges vonásokat: az alanyhoz kapcsolódottság és a jognak mikénti állásfoglalása síkján. Az alanyhoz kapcsolódottság szem előtt tartásával: megkülönböztethetünk oly érdekeket, melyek konkrétan csupán egy-egy személyben kelnek életre s épp ezért különzerűek; ezek a *magánérdekek*; — de találkozunk igen nagy számban oly érdekekkel, melyek majd közvetlenül, majd kihatásukban a társadalomnak minden egyes tagjánál vagy azok kisebb-nagyobb csoportjainál felismerhető s átlagosan tartalmilag azonosak; illetéknéppen kialakul az átlagosan azonos tartalmu, mindenkinél vagy sokaknál jelenlevő érdekeknek — nem egyszerű sommázatán alapuló, hanem szintetikus egységbe olvadó — új alakja: a *közérdek*. Az állam úgy a magán-, mint a közérdekek felett szemlét tartva, megállapítja, melyek azok a védelemre méltó s arra szoruló érdekek, melyek a védelmet vagy az egyébként létező védelem kiegészítését a jog részéről igénylik; ezeket a védelem-szükségű vonal fölé emelkedett érdekeket — legyenek azok magán- vagy közérdekek — védelmi övvel veszi körül, amit egyfelől megfelelő normák kibocsátásával s végrehajtásával, másfelől a védelmi célt szolgáló intézményekkel s szerveinek tevékenységével teremt meg. Így alakulnak ki a *jogilag védett érdekek*, melyeknek védelmét az állam kezében a joggal majd magánjogi, majd közigazgatásjogi, majd büntetőjogi eszközökkel szolgálja, sőt nem ritkán ugyanannak az érdekek védelmére kél a jog többrendbeli eszközével. Hogy mikor, melyikhez nyul, az függ az érdek súlyától, minőségétől, a védett érdekek kifejezésre jutó érték nagyságától, kevésbé kipótolható tulajdonságától, a sértő cselekményben megnyilatkozó támadó akarat erősségétől és még sok oly körülménytől, amelyeknek mérlegelésével az állam a védelem eszközeit kiválogatja. Ebben a kiválogatási folyamatban nyilván erősen érvényesül a mindenkori társadalmi felfogás, melyet

— mint említettem — az állam nyomon követ, de amelynek irányát is szabhat.

A büntetőjog eszközeivel az állam sohasem lép fel, ha csupán magánérdekről van szó s természetesen nem áll egyáltalában rendelkezésre akkor, ha oly érdek forog szóban, mely bár közérdek, de nem emelkedett fel a jogvédelemszükségési vonal fölé.

A büntetőjogi védelem tárgya ezeknél fogva a jogvédelemszükségési vonal fölé emelkedett közérdek. Kiegészítésül rá kell még mutatnom arra, hogy ha a bűncselekmény közérdeket hátrányosan érintő rendellenes cselekmény, úgy annál fogva, mert az a jog védő szabályaival, intézményeivel, szerveinek tevékenységével szembekerül s mert jogilag védett közérdeket érint hátrányosan: egyszersmind nemcsak formailag, de materialiter is a joggal ellentétbe kerül, tehát *jogellenes*.

A továbbiakban már most az a kérdés: vajjon mily természetű közérdeknek hátrányos érintése minősül bűncselekménnyé, — nem ismerhető-e fel e közérdek sorában oly osztályozás, mely legalább is kiinduló pontul szolgálhat a büntetés s a kihágás elvi szétválasztásánál.

Már említettem, hogy csak közérdek sérelme lehet bűncselekmény, de viszont hangsúlyoztam, hogy nem minden közérdek igényel hátrányos érintés esetében büntetőjogi védelmet. Ehhez az kell, hogy a már részletezett okok valamelyikének vagy valamennyiének hatása alatt az állam oly minőségűnek ítélje a sértő, illetőleg veszélyeztető cselekményt, hogy azért, *mert más eszközt elégtelennek lát*: ultima ratio-ként a büntetéshez nyul. *Sauer* szerint ebben a kérdésben csupán a sértés különös *súlyossága* dönt; a büntetendő jogellenességnek — mint mondja — egyedüli ismérve, hogy a közérdeket érő sértés »von dem Staat als eine *besonders schwere* empfunden wird.«¹⁰² Részemről teljességgel nem oszthatom *Sauer* nézetét, mert megállapíthatóan igen sokszor a közérdeknek aránylag enyhe jellegű sértésénél is alkalmaz, s helyesen alkalmaz büntetést

¹⁰² *Sauer*, Grundlagen, 133. l.

az állam, sőt büntetéssel lép fel olyankor, amikor a cselekvő legsajátosabb magánérdekét sérti vagy veszélyezteti s így nem is követ el büntetést érdemlő cselekményt s ha mégis büntetés nehezedik reá, ennek magyarázata, hogy a kérdéses cselekmény el nem követése a közönségnek is érdeke. Előfordul pl., hogy a közérdek érintése bár hátrányos, de oly minimális mértékben, hogy az ily cselekménynek büntetés alá vonása első látszatra semmi esetre sem mutatkozik helyesnek s az állam mégis szükségesnek tartja annak büntetéssel sújtását és pedig azért, mert felismeri a kérdéses cselekményben annak nagyszámban való elkövetésre irányuló tendenciáját s felismeri egyben, hogy a sűrű elkövetés már érzékenyen érinti a közérdeket, sőt azon belül bizonyos magánérdeket is s hogy ezeknek az — egyedülállásukban ugyan alig észrevehető, szinte infinitesimális — érdekérintéseknek tömeges elkövetését a magánjog vagy a közigazgatási jog szelidebb eszközeinek alkalmazásával megakadályozni nem lehet.¹⁰³ Példán mutatva be a mondatok helyességét: ha valaki a fürdőhely parkjában eldob egy szeletke papírt, cselekménye jelentéktelen, mint érdeksérelem, végtelen kicsiny; de gondoljunk arra, hogy ha nem vesszük elejét a mindennemű hulladék elszórásának, az üdülést, gyógyulást kereső vendégek bokáig gázolhatnak a csutkákkal, dinnyehéjjal, reklámcédulákkal, eldobott újságokkal borított sétaúton, amely egészségtelen, visszatetszést, sőt undort keltő állapot a legnagyobb valószínűség szerint az idegenforgalom csökkenésére, az erre alapított kereseti viszonyok romlására, az ingatlanok értékének leszállítására vezet. Ime, így válhatik az önmagában még csak figyelmet sem keltő cselekmény numerikus megjelenésének eredményeként oly mértékben rendellenessé, hogy az immár mint közérdeket sértő, eshetőleg csak büntetés alkalmazása útján mutatkozik visszaszoríthatónak.¹⁰⁴

¹⁰³ Erre a körülményre már *Hofheinz* is utal v. ö. i. m. 39.; de *Sauer* előtt sem ismeretlen az, v. ö. i. m. 137. l.

¹⁰⁴ Az érdeksérelemek tömeges előfordulása némely esetben számszerűen megtalálható értékváltozást von maga után. Ha pl. valamely

Figyelmet érdemel ehelyütt, mint említettem az a cselekmény is, melynek elkövetője közvetlenül legsajátosabb önértékét sérti, illetve veszélyezteti s az állam mégis büntetést alkalmaz vele szemben és pedig ismét azért, mert a cselekvő saját érdekét veszélyeztetve, lényegileg közérdeket sért, s mert e közérdek védelmében az egyszerű közigazgatási rendszabályok vagy intézkedések kevésbé hatályosak az ily cselekmények megelőzésére. Így, midőn a hatóság büntetés terhe alatt tiltja a veszélyes helyen való fürdést, az éles töltéssel gyakorlatozó katonák közelében tartózkodást, a villamosról való leugrást, a forgalmas utcán átlóban áthaladást stb., ezt nyilván nemcsak azért teszi, hogy minket oly veszélytől, melyet nem ismerünk, vagy amelyre nem vetünk ügyet — megóvjon, hanem teszi főleg e magánérdekek szintézisének alapul, vagy azokból kisarjadzó közérdek védelme céljából, mely abban a legtöbbször alig tudatosult biztonsági érzésben jut kifejezésre, hogy nyugodtan, bizalommal járhatunk-kelhetünk s engedhetjük ki felügyeletünk alól akár gyermekeinket is, mert hisz a közigazgatás távoltart tőlünk minden veszélyt, illetőleg — ha kell, akár büntetéssel fenyegetve — távol tart minket minden veszélytől. A tilalommal szembehelyezkedő cselekvés tehát tulajdonképen a közbiztonsághoz fűződő közérdeket sérti és illetőleg — mint erre *Roterling*¹⁰⁵ figyelmeztet —, mert *res mali exempli*: a közbiztonságot csökkenti. Találón jegyzi meg *Stammler*, hogy legsajátosabb érdekeink veszélyeztetésével gyakran a szociális kapcsolatokkal összefűzött emberek helyes együttélése van kitévezőknek, »das richtige Zusammenleben der sozial verbundenen Menschen getrübt oder verneint wird«,¹⁰⁶ de akkor ezeknek a közérdeket zavaró cselekményeknek kiküszöbölésére mindenáron törekedni kell az államnak, tehát ha

helyen napirenden vannak a betörések vagy tüzesetek: ez a körülmény kifejezésre jut a biztosítási díj emelkedésében.

¹⁰⁵ V. ö. Zeitschrift 26. k. 778. l.

¹⁰⁶ V. ö. *Stammler*, Die Lehre von dem richtigen Rechte, 1902. 61—62. l.

a jó szó, figyelmeztetés, tilalomfa stb. elégtelenek: büntetéssel kell fellépnie.

A közérdekek összesége, látásom szerint, megosztást tűr és pedig a következőknek figyelembevételével. A közérdek — mint említettem — az átlagosan azonos tartalmu magánérdekeknek szintetikusán egybeolvadó egysége, melynek hordozója immár nem az egyes magánszemély, hanem ezeknek sokszor formátlan, máskor meghatározott alakban megjelenő együttese, tehát pl. a község, a város közönsége, a társadalom, az állam, az emberiség. A közérdeknek e képviselői elől az eredetileg érdekelt magánszemélyek többé-kevésbé visszahúzódnak és pedig a közérdekek egyik csoportjánál úgy, hogy szinte elvesznek az ismeretlenség homályában, — másik csoportjánál mégis olyképpen, hogy bár lappangva, de közvetlenül a közérdek képviselője mögött foglalnak helyet s adott esetben felismerhetőkké válnak. Amazoknál a közérdeket hátrányosan érintő cselekmény sohasem sért vagy veszélyeztet közvetlenül magánérdeket, de nem is irányul a közérdekbe teljesen felszívódott egyik vagy másik magánérdek ellen. Ily *közvetlen közérdekek* pl. az utca tisztaságához, az ivóvíz egészséges minőségéhez, az éjjeli időben megkívánt csendhez, a nagyvárosi forgalom biztonságához fűződő érdekek, szóval a közbiztonság, köznyugalom és közrend érdekei, melyeknek megóvására elsősorban a közigazgatás hivatott. A második csoportba tartozó közérdekek olyanok, melyek csak oly meghatározott magánszemélyen keresztül sérthetők, ki a közérdekbe magánérdekével ugyan beleolvad, mégis anélkül, hogy magánérdeke felismerhetlenné válnék. Az ily — nevezzük el — *közvetett közérdek* csak valamely abba beigazodott magánérdek megsértésével zavarható meg. Közvetett közérdek pl., hogy ne követtessenek el lopások, ölések stb.; az ily közérdeken cselekményből eredően csak úgy eshetik sérelem, ha valaki mást, valamely egyedileg meghatározható egyént: meglop, megöl vagy e cselekmények kísérletét követi el.

A közérdeknek ez a kettéválasztása első látszatra alapul szolgálhat a kihágások és szoros értelemben vett

bűncselekmények megkülönböztetésének elvi keresztyülvitelét célzó feladat megoldására, mert szinte önként adódik a következő felelet: a közvetlen közérdek megsértése *közigazgatásellenesség* s amennyiben — mert megszüntetésére más eszköz elégtelennek bizonyul — büntetés alá vonandó, tehát *kihágás*, — a közvetett közérdek sérelme viszont mindig egyénileg meghatározható magánérdek sérelmével is jár, s így mint *individualizált jogellenesség* — amennyiben büntetést érdemlő cselekményből ered: *büntett, illetőleg vétség*.

Ez a megoldás, melyhez közeláll a közigazgatásjogi irodalomban *Herrnritt*¹⁰⁷ teljességgel mégsem elégit ki, mert ismerünk oly közvetlen közérdeket, melynek sértése vagy veszélyeztetése minden kétséget kizáróan a büntett fogalmi körébe igazodik bele (ilyen pl. a pénzforgalom biztonságához, az igazságszolgáltatás tisztaságához, a vallásos érület sértetlenségéhez stb. fűződő közérdek), s viszont vannak oly közvetett közérdekek, melyeknek megzavarása kihágásként minősül annak ellenére, hogy a sértés egyes ellen irányul (pl. az első orvosi segélynek megtagadása alapos ok nélkül: Kbt. 93. §; a gyermekesélédnek testi kifejlődését akadályozó nehéz munkával terhelése: 1876: XIII. t.-c. 111. §; szabadalomtörlesztés kihágása a szabadalomtulajdonos jogainak sérelmével: 1895: XXXVII. t.-c. 49. §; a munkás vagy napszámos kivezetése törvényes alap nélkül: 1898: II. t.-c. 58. § stb.). A felhozottakból kitünőleg a közérdekeknek közvetlen és közvetett közérdekek csoportjaira való felosztása bár közeljuttat az annyira keresett határvonalhoz, de még mindig hijjával van a szétválasztás kielégítő szabatosságának.

Közelebről véve szemügyre a büntetti, illetve vétési csoportba tartozó közvetlen közérdek sérelmeket, ami-

¹⁰⁷ V. ö. *Herrnritt* i. m. 364., 108. l.; *Kohler* szerint „Die Verwaltung des Staates welche die verschiedensten Kulturzwecke fördert, tut es teils durch unterstützende Zweckveranstaltungen, teils auch dadurch, das sie ein bestimmtes Handeln vorschreibt und bestimmte Dinge verbietet. Die Zuwiderhandlung ist polizeiliche Unrecht, ... v. ö. Leitfaden, 1912. 44. l.

nők a most említett példák sorában a pénzhamisítás, az istenkáromlás s a hamis tanuzás, megállapítható, hogy ezeknél a bűncselekményeknél a bizonyos határig közigazgatási úton is kiküszöbölhetőnek mutakozó közrend-zavarás valamiként háttérbe szoruló eredmény a *specializált* közvetlen közérdek sérelmével szemben, mely viszont e minőségében mint *jogsérelm*, egyenesen homloktérbe kerül. A pénzhamisítás, istenkáromlás, hamis tanuzás zavarólag hat ugyan a közrendre, de ezek a cselekmények nem ezen a címen, hanem mint a pénzforgalom biztonságához, a vallásos érület sértetlenségéhez, az igazságszolgáltatás tisztaságához fűződő *közvetlen* közérdek sérelmei, tehát mint specializált jogsérelmek vonják magukra a büntetést-érdemlőség jellegét s ép ezért a szoros értelemben vett bűncselekmények síkján találják helyüket. Ha viszont azoknak a közvetett közérdekek valamelyikét hátrányosan érintő cselekményeknek jogi természetét vizsgáljuk, melyek nemcsak tételesjogi rendelkezés erejéből, de nyilván jellegük-nél fogva is kihágásként minősülnek, azt találjuk, hogy ezeknél a büntetést-érdemlőség azon fordul, hogy bár *specializálható közvetett közérdek*, sőt magánérdek is szenvedett sérelmet, de mert ezt mintegy felszivja az általános közbiztonság, köznyugalom és közrend érdekének zavarása: csupán ez utóbbi érdek az, mely mint védelmet igénylő, a cselekménynek büntetés alá vonását kívánja.¹⁰⁸

Levonva az előadottakból a végső következtetést, megállapíthatónak vélem, hogy *kihágás az a cselekmény*, mely 1. valamely közvetlen közérdek ellen irányul, amennyiben az annak érvényesülését s védelmét szolgálni s biztosítani általában alkalmas közigazgatási s különösen rendőri intézkedések (aminők a rendőri parancs és tilalom, a rendőri engedély s egyéb rendőri kényszereszközök¹⁰⁹) elégtelen-

¹⁰⁸ V. ö. *Adolf Merkl*, i. m. 257.; *Herrnritt*, i. m. 338. (szerinte a Polizeitätigkeiten formái: der Polizeibefehl bzw. das Polizeiverbot, die Polizeierlaubnis, die Polizeizwangshandlung und die Polizeistrafe); *Jellinek*, i. m. 411. l.

¹⁰⁹ Hangsúlyozni kívánom, hogy a közigazgatásellenesség és jogellenesség szembeállításával nem annyira s nem is arra óhajtók utalni,

neknek bizonyulnak, miért is az állam a közigazgatásellenesség visszaszorítása s lehető kiküszöbölése céljából arra hivatott szervei útján jogszabály erejéből büntetést alkalmaz; 2. mely közvetett közérdek hátrányos érintésén keresztül ugyan, de elsősorban mégis a közrendet, közbiztonságot vagy köznyugalmat sérti s így mint az ezt óvó közigazgatási szabályokkal ellenkező rendellenesség csak azért esik büntetés alá, mert az említett egyéb közigazgatási s rendőri intézkedések nem szolgálják kellően az érdekvédelem s érdekérvényesülés célját. Ezzel szemben *szoros értelemben vett büncselekményről akkor van szó*, amikor oly akár közvetlen, akár közvetett közérdek ellen irányul a cselekmény, mellyel szemben a közigazgatási úton való védekezés lehetősége egyáltalában ki van zárva, s így az állam — a cselekményben rendszerint bennrejlő erkölcsellenesség felett rosszaló értékítéletet is nyilvánítva — a büntetést nemcsak védelmi, hanem megtorló eszközként is használja.

Néhány vezérszóra sűrítve le következtetéseimet:

a kihágás oly közigazgatás-ellenesség, amely ellen való küzdelem során a lehetséges, de ki nem elégitő közigazgatási védelem *utolsó* eszközeként állítja be az állam a büntetést;

a büntett pedig oly, rendszerint erkölcsi rosszalás alá is eső jogellenesség, amelynek megtorlásául s egyben a társadalom védelmét is szolgálva, *első* eszközként veszi igénybe az állam a büntetést;

még rövidebben: *a kihágás rendbontó közigazgatás-ellenesség*, — *a büntett rendszerint erkölcsi rosszalást is kiváltó jogellenesség*.

mintha a közigazgatásellenesség nélkülözné a joggal való ellentét ismérvét, mert nyilvánvaló, hogy a közigazgatásellenesség is szembe fordulást jelent a tárgyi jog szabályával, hanem azt akarom kifejezésre juttatni, hogy míg a közigazgatásellenesség általában közelebből rendszerint meg nem határozható s a büntetésen kívül közigazgatási eszközökkel is védhető közérdek sérelem, addig a jogellenesség szűkebb fogalmi körre szorított, specializált oly közérdek sérelem, amelyet előidéz e cselekménnyel szemben a közigazgatás legfőlegb általános megelőzés módozatának során emelhet gátat, de közvetlen védelmet nyújtani nincs módjában.

III.

A kihágásnak s büntettnek ilyenéknép keresztülvezethető minőségi alapon nyugvó elvi szétválasztása lehetővé teszi egyfelől e két büncselekmény-csoport további jellemvonásainak élesebb kidomborítását, másfelől a megkülönböztetésből levonható következmények gyakorlati értékesítését. Mindezekre való *részletes* kiterjeszkedés azonban túlvezetne azokon a kereteken, melyeket tanulmányom jellege és célja meghatároz, miért is csupán azokra a jellemvonásokra s gyakorlati következményekre fogok — inkább példászerűen — reámutatni, melyek elvi jelentőségű tételeim igazolásául szolgálnak.

1. Első helyen utalok arra a különbségre, mely a büntett s kihágás elkövetését tiltó normák *címzettjei* körében észlelhető.

Abból a körülményből, hogy a büntett többnyire erkölcsi rosszalást is kiváltó jogellenesség — a kihágás pedig az államnak s társadalomnak közigazgatási úton megteremtett, fenntartott s védelmezett rendjét megalapozó szabályokkal, rendelkezésekkel s intézkedésekkel kerül szembe, tehát közigazgatás-ellenesség — kétségtelen, hogy a büntett elkövetését tiltó norma mindenkihez, általában *az emberhez*, mint észszerűleg akaró egyénhez szól, kit *erkölcsi* alapon nyugvó jogi kötelességgel terhel meg (a »ne ölj«, »ne lopj« norma címzettjei általában *az ember*, tekintet nélkül arra, vajjon melyik állam polgára vagy melyik állam területén tartózkodik); *a kihágás* meghatározása mögött rejlő norma a maga parancsaival s tilalmaival már csak azokat kötelezi s kötelezheti megfelelő magatartásra, akik normát kibocsátó hatalmának *alá vannak vetve*, tehát azokat, kiktől a közületi hatalom akár jogi kapcsolatuknál fogva (pl. mint állampolgároktól), akár a tényleges helyzetükből folyólag (pl. mint a város területén tartózkodóktól) engedelmességet, végleges vagy időleges beigazodást követelhet s követel, mint ha nem tenne: a kérdéses közület speciális rendje felbomlanék, vagy legalább is zavaroknak lenne kitéve; a közrendet, köznyugalmat s közbiztonságot

meghatározó szabály, intézkedés nem etikai jellegű, hanem úgy létezésében, mint tartalmi elemeiben a közületi akarattól függő (az óriási méretű világvárosi forgalom veszély nélküli lebonyolítása megkívánja, hogy a kitérés s az előzés valamiként szabályozva legyen, de úgy ezt, mint a szabályozás mikéntjét a közületi akarat s nem erkölcsi szabály határozza meg; a mi 1890: I. t.-cikkünk, mely a közutakról szól: 107. §-ában a »balra hajts, jobbra előzz« parancsot iktatta törvénybe; ezzel szemben Németország területén az ellenkező szabály érvényes¹¹⁰); itt az etikai mozzanat helyét a közigazgatási szabály tölti be: Stat pro ratione voluntas. A kihágás térben s időben *változó tartalmu* közigazgatási normákkal kerül szembe, mert a közigazgatásnak térben s időben változó érdekeit sérti.¹¹¹ *Goldschmidt* terminológiájára utalva: a büntett elkövetését tiltó norma címzettje: *Individualpersönlichkeit*,¹¹² — a kihágás

¹¹⁰ V. ö. *Grau*, Automobilstrafrecht, 1928. 44. s. köv. 1.

¹¹¹ A közigazgatási büntetőjog normáinak erkölcsi és kulturális szempontból közömbös voltára különösen *M. E. Mayer* mutat rá v. ö. Lehrbuch 54. és fent 22. 1.

¹¹² *Goldschmidt* szerint: „die Normen des Justizstrafrechts richten sich an die *Individualpersönlichkeit*, — die des Verwaltungsstrafrechts an die *Gliedpersönlichkeit* (így már *Gneist*: die Polizeinormen richten sich direkt an die Untertanen“; v. ö. *Holtz*, Rechtslexikon, II. 1. k. 85. 1.) die des Disciplinarstrafrechts an das Organ — oder wenn man so will — an die *Organpersönlichkeit*; v. ö. *Koch* Festgabe 423. 1.; (itt említem, hogy *M. E. Mayer* e szembeállítást államjogi jellegűnek minősíti v. ö. Lehrbuch 1915. 5. 1. 9. jegyzet, amiben igaza van, de ez nem zárja ki annak büntetőjogi értékelését) v. ö. már *Preuss*, Das städtische Amstrecht in Preussen, 1902. 322. 1. *Goldschmidt* tovább így folytatja „Das Verwaltungsstrafrecht des Staates... richtet sich gegen die Übertretung von Normen, welche nicht die innere ethische Überzeugung der Gemeinschaft, sondern der Wille des Staates erzeugt hat. In ihnen spricht nicht die innere Macht gemeinsamer Überzeugung zu dem Individuum, sondern die *äussere Macht* des Verbandes zu dem Gliede“, v. ö. u. o. 424. 1.; a közigazgatási normák megszegése: „Ihre Übertretung ist nicht in jedem einzelnen Fall ethischrechtliche Pflichtverletzung sondern reiner Ungehorsam gegenüber den rechtlich sanktionierten Verwaltungsbefehlen“ s ha van is ily etikailag színezett jogi köteleességsértés (pl. a rendzavarástól tartózkodás köteletségének megsértése esetében), az ily köteleességsértések: „verschwinden hinter der Verletzung der gliedschaftlichen Gehorsamspflicht“, v. ö. u. o.

elkövetését tiltóé: *Gliedpersönlichkeit* — s itt kiemelhetem az összehasonlítás teljességének kedvéért, hogy a fegyelmi jog normáinak címzettje *Organpersönlichkeit*, azaz csupán az, ki valamely szervezethez tartozóan annak különleges teendőit van hivatva ellátni s a szervezet szellemének megfelelő magaviseletre van kötelezve. A fegyelmi büntetőjog valóban alig más, mint a patriarchalis büntetőhatóságnak maradványa, mint *M. E. Mayer* megjegyzi: »ein Rest der patriarchalischen Gerichtsbarkeit«.¹¹³

2. A *jogellenesség* nézőszögéből vetve össze a kihágásokat a büntettekkel, mindenekelőtt megállapítom, hogy a formális jogellenességet tekintve, e két bűncselekménykategória között nincs különbség, mert mindenik szembe kerülés valamely jogi normával; sőt az alaki jogellenesség fokozást nem törvén, ennek alapján nemcsak minőségi, de mennyiségi különbségre sincs módunk következtetni. Más eredményhez jutunk, ha a *materiális* jogellenesség szemelőtt tartásával kíséreljük meg e bűncselekmény-típusok összevetését. A büntett okozta hátrány vagy kár egészen más természetű, mint az, mely a kihágás nyomán jár. A büntett — mint fent kifejtettem — mindig szubjektivált jogfárgyon keresztül sérti a közérdeket, a közigazgatási bűncselekmény viszont nem ily jogi javakat sért vagy veszélyeztet, hanem az államnak azt az igényét érinti kedvezőtlenül, amelynélfogva az a hatalmának alávetettektől a közigazgatás, közelebbről a közrend, közbiztonság és köznyugalom érdekében szolgálatot, állandó akaratkészséget, személyiség-aktiválódást követel. A kihágás tartalmi jogellenessége épp abban áll, hogy annak elkövetője nem fejt ki, vagy nem kellően fejt ki azt a magatartást, azt a hangsúlyozottan jogi viselkedést, melyet tőle — mint hatalmának alávetettől — az állam megkíván.¹¹⁴ A büntető igazságszolgáltatás terén beéri az állam, ha az emberek a

¹¹³ *M. E. Mayer*, Lehrbuch 6. 1.

¹¹⁴ „Sie (die Verwaltung) verlangt nicht nur die Innehaltung rechtlicher Grenzen, sondern ein reglementmässiges“ akzentuirt-rechtliches „Verhalten im verwalteten Soziallebensraum“ v. ö. *E. Wolf*, i. m. 566. 1.

hozzájuk intézett normákat megtartva, *passzive* viselkednek, ha megmaradnak az etikai minimum síkján, ha — mint Erik Wolf megjegyzi — nem lopnak ezüst kanalat, nem hamisítanak okiratot, nem esküsznek hamisan;¹¹⁵ — a közigazgatás körében az állami igényt ezzel a stabilizálódással nem elégítjük ki; itt meghatározott irányban tevékenyvé válás, az *etikai minimum síkjáról a szociális maximum síkjára való felemelkedés* vagy legalább is e síknak megközelítése a köteleességünk; a közigazgatási igénynek nem tesz még eleget a gépkocsivezető, ha nem gázol el senkit — ezt csak az igazságügyi érdek kívánja; tőle a közigazgatás azt követeli, hogy megfelelő úton s megfelelő módon hajtsa és tehát — ha bár senkinek testi épségét nem sértette, de még csak nem is veszélyeztette (pl. nem tartózkodik senki abban az utcában, amelybe tilalom ellenére behajt), mégis büntetendő, mert közigazgatási érdeket sértett.

A kihágás a mondottakból folyólag materialiter tehát azért jogellenes, mert közigazgatási kárt idéz elő; ez a kár a közület részéről az egyestől megkivánt és elvárt magasabb teljesítmény elmaradásában nyilvánul meg, amely mert számszerűleg soha meg nem mérhető, mint *Goldschmidt* ezt kéri, valóban a *lucrum cessans*ra emlékeztet. Am a kárnak ez a jövőbeli materialitása nem lehet a kihágás különös materiális jogellenességének ismérve,¹¹⁶ ez inkább abban a *szociális kárban*, illetőleg annak előidézésében áll, melyre *Stammler* is utal¹¹⁷ s amelynek jellemzője nem egyszerű normaáthágás (formális jogellenesség), nem is valakinek személyes érdekén esett sérelem (individuális kárt hozó materiális jogellenesség), hanem oly hátrány, melyet a közösség szenved annál fogva, hogy a jogilag szabályozott s rendezett helyzetnek ez a jellege elvész vagy legalább is elhalványul, minél fogva az általános biztonsági érzés, sőt ennek folyományaként a jogtudat gyen-

¹¹⁵ V. ö. *E. Wolf*, u. o.

¹¹⁶ Ugyanígy *E. Wolf*, i. m. 567.

¹¹⁷ V. ö. fent 42. l.

gül, hogy *Erik Wolf* szavait idézzem: »wird die Allgemeinheit als Rechtsgemeinschaft dadurch verletzt, das ein legaler Zustand illegal geworden und damit das Rechtsbewusstsein ins Schwanken gekommen ist.«¹¹⁸ Ez a különleges *szociális kár* az, mely a közigazgatási bűncselekmények jogellenességének jellemzője.

3. Külön tanulmányt kívánna a közigazgatási bűncselekmények körét érintően a *bűnösség* kérdésével való mélyreható foglalkozás,¹¹⁹ ám ez oly messze vezetne, hogy arról, bármily csábító is e probléma, le kell mondanom és illetőleg be kell érnem azoknak a főbb tételeknek kiemelésével, melyek idevágólag a kihágások különzerű természetéből folynak és illetőleg azoknak a büntettekről való elvi megkülönböztetését igazolják.

A közigazgatási bűncselekmény nyilvánvalóan csak bűnös, azaz éppúgy csak szándékos vagy gondatlan cselekmény lehet, mint akár a büntett vagy vétség, mégis nem fér kétség ahhoz, hogy figyelemmel a kihágásoknak a szoros értelemben vett bűncselekményekétől eltérő jellegére: a bűnösség két alakjának elemei nem lehetnek azonosak e kétrendbeli bűncselekménytípusnál.

Eltérést észlelek mindenekelőtt a *szándék pszichikai elemét* illetően. A büntett s vétség esetében fennforgó szándéknál ugyanis az *eredmény-képzet* elengedhetetlen ismér, sőt itt ez a döntő elem s az etikai kriterium (a köteleességellenesség tudata vagy tudatának lehetősége) ha nem is másodlagos jelentőségű,¹²⁰ de másodlagos szerepet tölt be, mert mintegy együttjár az eredményképzettel, amennyiben a normális embernél mindig meg van legalább

¹¹⁸ V. ö. *E. Wolf*, 568. s ugyanítt tovább: „die Rechtswidrigkeit der Verwaltungsdelikte im Unterschied zur Rechtswidrigkeit der Justizdelikte nicht nur formalen Normwiderspruch und materialen Individualschaden umfasst, sondern ein unmittelbaren Sozialschaden verursacht...“

¹¹⁹ A legújabb irodalomból különös figyelemre méltó munkálatok: *E. Wolf*, *Strafrechtliche Schuldlehre*. Erster Teil, 1928. és *Max Lorenz*, *Die Dreiteilung der Schuldformen*, 1930.

¹²⁰ Tévesen *E. Wolf*, ki szerint „das Bewusstsein der Recht — oder Pflichtwidrigkeit hat sekundäre Bedeutung“ v. ö. i. m. 574. l.

is annak a lehetősége, hogy cselekményének szociáletikai rosszalást érdemlő voltát és tehát kötelességellenességét felismerje; a büntett és vétség ugyanis oly — a kulturnemzetek általános erkölcsi felfogásának talaján gyökerező — szociális és etikai kötelességeket is sért, melyek messze időre visszanyuló hagyomány útján annyira átmentek a köztudatba, hogy az azokról való tudomás minden értelmileg és erkölcsileg fejlett embernél megvan.¹²¹ Más képet nyerünk, ha a közigazgatási büncselekményeknél szereplő szándék elemeit vizsgáljuk. Itt a sértett érdek annyiban immateriális, amennyiben nem konkretizálódik valamiféle külvilági változásban, érzékelhető eredményben, következésképp a szándéknak pszihikai eleme: az eredményképzet vagy egyáltalában hiányzik vagy legalább is erősen korlátolt s így azt az elsődleges szerepet, melyet a büntettek s vétségek világában tölt be, itt elveszti. Ezzel szemben a — szoros értelemben vett büncselekményeknél másodlagos szerepet játszó — etikai elem, azaz a kötelességellenesség tudata a kihágásoknál homloktérbe kerül, mert ezeknek a deliktumoknak jellemzője az előbb meghatározott különleges szociális kár lévén: ennek az eredménynek képzeete nem a külvilágnak valamely lokalizált és individualizált változását fogja át, hanem a helytelen cselekvés (tevés vagy nem tevés) jogellenességének, meg nem engedettségének többékevésbé világos tudatában áll.¹²² A közigazgatási büntetőjogban tehát a szándék főeleme: a kötelességellenesség tudata. Kérdés azonban, vajjon ez a kötelességellenesség tudata, mely a büntettnél másodlagos, a kihágásnál elsődleges eleme a szándéknak: azonos tartalmu-e e két deliktumcsoportnál? Mert ha igen, úgy ez az ismérv csak helyzeténél, de nem mértékénél fogva lehet alkalmas eszköze

¹²¹ V. ö. Angyal, A magyar büntetőjog tankönyve IV. kiadás, 1930. II. k. 8. l.

¹²² Helyesen Zimmer: „Die Tater hält hier häufig ihren spezifischen Unrechtsgehalt, nicht durch den Gehalt des objektiven Tatbestandes sondern erst durch das rechtliche Verbot; hier kann der Vorsatz daher auch nur auf das Verbot, nicht auf den objektiven Tatbestand bezogen werden.“

az elhatárolásnak. Behatóbb elemzés arról győz meg, hogy a kötelességellenesség tudatának ismérve — az értékelés gyökeréig menve vissza — tartalmi különbséget is mutat. A szoros értelemben vett büncselekmény szándékához ugyanis a szociál-etikai károosság vagy kultúrelenesség tudata kell, — a közigazgatási büncselekmény szándékánál viszont elegendő a szociális károosság, a közigazgatásellenesség tudata; Erik Wolf szerint: »Zum Vorsatz bei Verwaltungsdelikten gehört das Wissen von der Staats-(Ordnungs-)Schädlichkeit, oder Regierungswidrigkeit als Inhalt dieses Bewusstseins. Nur dies, aber dies stets.«¹²³

A mondottakból nyilván következik, hogy az *error iuris nocet elv* a közigazgatási büntetőjogban érvénytelen, mert hisz valóban nem fér össze sem az igazságosság, sem a célszerűség legelemibb alapelveivel, hogy bárkit is oly — bár közigazgatásellenes — cselekményért, mint szándékosan elkövetettért felelősségre vonjunk, amelynek tiltó vagy parancsoló normájáról az elkövető nem tudott s nem is tudhatott.¹²⁴ Ez a tétel, mely már az 1791. évi *porosz Landrecht*-ben (II. rész, 20. tit. 11. §), továbbá az 1813. évi *bajor* (121. art.), az 1840. évi *hannoveri* (84. art.) btkvekben, valamint az 1833. évi *porosz rendőri btk. javaslatában* kifejezésre jut (ez utóbbi törvényhozási munkálat 3. §-a szerint: »Unbekanntschaft mit den Strafgesetzen gegen Polizeivergehen kann nur denjenigen zur

¹²³ V. ö. E. Wolf, i. m. 575. l.

¹²⁴ Kifejezésre jut ez a tétel a Reichsgericht gyakorlatában is: „Allgemeine, kraft gesetzlicher Ermächtigung von der Zuständigen Verwaltungsbehörde erlassene Ausführungsverordnungen... müssen zwar als Rechtsnormen gelten, deren Verletzung die Revision begründet; sie haben aber nicht die Bedeutung eines Strafgesetzes, und deshalb ist für den Zuwiderhandelnden die Berufung, auf Nichtkenntnis und irrige Auffassung nicht ausgeschlossen“; v. ö. *Entscheidungen*, 36. k. 362. l. 1903. július 6-án kelet itélet; v. ö. egyebekben *Goldschmidt*, Verwaltungsstrafrecht 577.; *Seuffert*, Ein neues Strafgesetzbuch 38., 39.; *M. E. Mayer*, Rechtsnormen und Kulturnormen 129.; *Berolzheimer*, System der Rechts- und Wirtschaftsphilosophie, V. k. 96., 145.; *Ratjen*, Recht, 1908. 784.; *Bar*, Gesetz und Schuld im Strafrecht, II. 411., 428., 431.; *Isaak*, Zeitschr. 21. k. 653.; *E. Wolf*, i. m. 312. l.

Entschuldigung gereichen, welche von diesen Gesetzen Kenntniss zu erhalten nicht im Stande gewesen sind»), elismerésre talált az 1925. évi július 25-én kelt osztrák Verwaltungsverordnungs-Gesetz-ben is, mely 5. §-ának 2. bekezdése kimondja, hogy: »Unkenntnis der Verwaltungsvorschrift, der Täter zuwidergehandelt hat, entschuldigt nur dann, wenn sie erwiesenermassen unverschuldet ist, und der Täter das Unerlaubte seines Verhaltens ohne Kenntnis der Verwaltungsvorschrift nicht einsehen konnte«. Helyesen jegyzi meg idevágólag Goldschmidt, hogy ennek a tételnek elismerésével a bűnösség és illetőleg a szándék kérdésében a bizonyítás terhe a vádlóról a terheltre, a kihágás elkövetőjére nehezedik (»Umkehrung der Beweislast«¹²⁶). Valóban nem lehet kétséges, hogy az, aki arról a közigazgatási rendszabályról, melyet áthágott, tudomással nem bírt, figyelmeztethető, kitanítható, de semmi esetre sem büntethető.

A gondatlanságot illetően mindenképp megjegyezni kívánom, hogy — mint már a mi Kbt.-ünk 28. §-a a jogászai közvéleményre támaszkodva kimondja — a kihágás abban az esetben is büntetendő, ha az gondatlanságból követtetett el; s ez természetes, mert a közigazgatási bűncselekmények mögött rejlő normák tendenciája éppen az, hogy a címzettek büntetés terhe alatt fokozott figyelmességre, éberségre intsek; következésképp áll, hogy ne csak akkor írják elő a büntetés alkalmazását, amikor a norma-áthágás szándékos, hanem már akkor is, amikor a közigazgatásellenesség elkövetése a megkívánt figyelmesség s éberség fogyatékoságára, tehát gondatlanságra vezethető vissza. A kérdés azonban éppen az, vajjon mily mérték alkalmazandó a figyelmesség s éberség hiányának vagy fogyatékoságának megállapításánál. Vajjon a bonus paterfamilias, vagy a figyelmes állampolgár ideáltípusának gondosságához mérendő-e a tanúsított gondatlanság? Amaz — mint a magánjogi diligencia-fogalomra támaszkodó — nyilván szűkebb körű, mint a figyelmes állampolgártól megkívánt gondosság. Részemről — elfogadva helyütt Erik

¹²⁶ V. ö. Goldschmidt, Verwaltungsstrafrecht, 221. l.

Wolf meggyőző okfejtését — úgy vélem, hogy a közigazgatás által megkívánt elővigyázat nagyobb, sőt sok vonatkozásban más természetű figyelmességet követel, mint amint akár a magánjogi jogcél elővigyázatosság parancsa, akár a közönséges büntetőjogban a mások érdekkörére való ügyelés kulturálisan megkívánható minimuma határoz meg.¹²⁶ A közigazgatás terén — mint kifejtettem — a normák címzettjének az a kötelességük, hogy az etikai minimum sikjáról a szociális maximum sikjára emelkedjék, vagy azt legalább is megközelítse, ami viszont a gondosságnak tágabb körét jelzi, mint aminőre akár a magánjog, akár a közönséges büntetőjog utal. Mindezekből végső következtetésként megállapítható, hogy a közigazgatási büntetőjogban az u. n. közre kiható figyelmeztetések aránylag enyhe eseteiben is megokoltnak mutatkozik a büntetés.

Hangsúlyozottan kell ehelyütt reámutatnom arra, hogy a közigazgatás sikján magunkat fenntartandó: állandó éberségre, folytonos magunkraeszmélésre és fokozott figyelmességre van szükség s ennyiben sokkal nehezebb s magasabb értékű teljesítmény az, amit tőlünk a közigazgatás kíván, mint aminővel az igazságügy beéri, melynek eleget teszünk, ha megmaradunk az etikai minimum sikján, — de ép ezért feltétlenül enyhébb megítélésnek s értékelésnek kell alávetni e magasabb teljesítmény elmaradását, már az ember általános gyengeségére való figyelemmel is.

4. Mellőzve azoknak a nem csekélyszámú további jellemvonásoknak behatóbb méltatását, melyek a közigazgatási bűncselekmények különzerű jogi természetéből folynak (a külföldön elkövetett kihágások büntetőjogi értékelésének kérdése, a jogi személyek felelőssége, a culpa in eligendo, custodiendo, administrando problémája, a kísérlet és részesség, a beszámítást kizáró körülmények, a halmazat, elévülés körében érvényesülő sajátosságok, — eljárásjogi téren a legalitás s oportunitás elveinek alkalmaz-

¹²⁶ „Der Pflichtenkreis des ordentlichen Hausvaters ist nur ein kleiner Ausschnitt aus dem umfassenden Kodex der aufmerksamer Staatsbürger“: v. ö. E. Wolf, i. m. 578.

hatósága, a hatáskör, vád és védelem, a gyors és leegyszerűsített eljárás kérdései stb.¹²⁷) még a *büntetőjogi követelmények* tárgyában vélem szükségesnek néhány vezető gondolatnak kiemelését.

Midőn eddigi fejtegetéseim eredményeit összefoglalva megállapíthatom, hogy a közigazgatási büncselekmény oly szándékosan, vagy csupán közrekiható figyelmetlenségéből elkövetett közigazgatásellenesség, melynek kiküszöbölése céljából — egyéb közigazgatási eszköz elégtelensége címén — büntetés alkalmazandó: már is sejtetni engedem, hogy nézetem szerint mily célt szolgál, mily tartalmi elemeket ölel fel s milynemű a kihágások esetében kiszabandó büntetés. *Pozitív* nem fér kétség ahhoz, hogy a kihágás büntetése nem valamely elkövetett jogellenesség megtorlásául alkalmazott érzéki rossz, nem malum passio nis propter malum actionis, hanem *hatályos figyelmeztetés a közigazgatás követelte magatartásra*; nem represszív, hanem kizárólag *preventív jellegű jogeszköz*; nem lesújtani kíván a joggal ellentétbe került elkövetőre, hanem *az a tendenciája, hogy a közigazgatásellenesség előidézójét meghatározott magatartásra, rendre szorítsa*.¹²⁸

Közelebről s negatív irányban határolandó el a kihágási büntetés célját, nyilvánvaló, hogy abban sem a *javítás*, sem a *biztonság* specifikált célkitűzései helyt nem foghatnak.¹²⁹ A javítás célja azért nem, mert a kihágás sem mint megítélési alap, sem mint szimptoma, nem a tettes antiszociális voltára, hanem csupán arra enged következtetni, hogy a közigazgatásellenesség elkövetője nem fejtett ki kellő szociálaktivitást — *Goldschmidt* nyelvén szólva —, nem *damnum emergens*-t, hanem csak *lucrum cessans*-t idé-

¹²⁷ V. ö. Idevágólag az újabb irodalomból különösen *Zimmer* kifejtéseit, i. m. 306—329.; továbbá *Goldschmidt*, *Verwaltungsstrafrecht*, 577—586.; *Rosenberg*, *Aschrott-Liszt*, *Reform* II. k. 466—491. l.

¹²⁸ „Die Verwaltungsstrafe soll, als rein formelle Strafe dem Übertreter die übertretene Verwaltungsform nachdrücklich in Erinnerung bringen“; v. ö. *Goldschmidt*, *Festgabe*, 437. l. 1. jegyzet és *Verwaltungsstrafrecht*, 442. l. 22. jegyzet.

¹²⁹ V. ö. idevágólag *E. Wolf* fejtegetéseit, i. m. 584—585. l.

zett elő; egy vonalnyival sem tért le az etikai sikról, csak nem emelkedett fel a kívánatos szociális sikra, tehát nem is alkalmas alanya a javításnak s csak arra szorítható, hogy áldozatot hozzon, áldozatot, amit meghozni elmulasztott. A kihágás elkövetője nem szorul reszocializálásra, sem erkölcsi javításra. Ha van valamiféle javításra irányuló árnyalat a kihágási büntetésben, az legfeljebb a fegyelmezés,¹³⁰ a *rendreszoktatás*.¹³¹

De kívül esik a közigazgatási büncselekményekre alkalmazandó büntetés célkitűzéseinek körén: a közveszélyes, vagy — a II. Bn. (1928: X. t.-c.) terminológiáját alkalmazva — u. n. megrögzött büntettesekkel szemben érvényesülő védelmi vagy biztonsági cél is, mely hazai büntetőjogunkban a szigorított dologház jogkövetkezményében konkretizálódik. A kihágás elkövetője cselekményével semmiféle oly jellemvonást vagy hajlamot nem árul el, melynek alapján a társadalom állandó ellenségének volna minősíthető s kihivná maga ellen a védekezés legmesszebbmenő eszközeinek alkalmazását. A kihágás elkövetője — ismétlem — nem közveszélyes, hanem csupán közszempontból figyelmetlen, hanyag, közigazgatási kötelességeire kellően reá nem eszmélő »gemeinlässlich« egyén,¹³² ki amint nem szorul javításra, azonképen nem váltja ki sem a társadalom, sem az állam részéről a megrögzött büntettesekkel szemben megokolt védekezés gondolatát. E megállapításból természetesen nem következik, hogy ha a kihágás elkövetője — egyéb alapon — közveszélyes egyénnek bizonyul: ellenben biztonsági intézkedés foganatba vehető ne

¹³⁰ Igy *Stienen*, *Zeitschrift*, 34. k. 652.; *Umhauer*, i. m. 78. l.

¹³¹ „Nicht die erschütterte oder gar fehlende soziale Grundlage des rechtsgenossenschaftlichen Selbstdisziplin soll durch langjährige Erziehung gelegt und entwickelt werden, vielmehr die Lockerung dieser Disziplin durch einmaliges, nachdrückliches und eindringliches Zur-Ordnung-rufen verhindert werden“. V. ö. *E. Wolf*, i. m. 585. l.

¹³² V. ö. *E. Wolf*, „es geht um einen sozialnachlässigen, staatsindolenten Rechtsgenossen, der zur Aktivierung seiner Rechtspersönlichkeit angehalten und aufgerufen werden soll“, i. m. 585.; „Der Täter ist weder gemeinschädlich, noch gemeingefährlich, sondern gemeinlässlich“, i. m. 586.

hatósága, a hatáskör, vád és védelem, a gyors és leegyszerűsített eljárás kérdései stb.¹²⁷) még a *büntetőjogi követelmények* tárgyában vélem szükségesnek néhány vezető gondolatnak kiemelését.

Midőn eddigi fejtegetéseim eredményeit összefoglalva megállapíthatom, hogy a közigazgatási büncselekmény oly szándékosan, vagy csupán közrekiható figyelmetlenségéből elkövetett közigazgatásellenesség, melynek kiküszöbölése céljából — egyéb közigazgatási eszköz elégtelensége címén — büntetés alkalmazandó: már is sejtetni engedem, hogy nézetem szerint mily célt szolgál, mily tartalmi elemeket ölel fel s milynemű a kihágások esetében kiszabandó büntetés. *Positive* nem fér kétség ahhoz, hogy a kihágás büntetése nem valamely elkövetett jogellenesség megtorlásául alkalmazott érzéki rossz, nem *malum passio-nis propter malum actionis*, hanem *hatályos figyelmeztetés a közigazgatás követelte magatartásra*; nem represszív, hanem kizárólag *preventiv jellegű jogeszköz*; nem lesújtani kíván a joggal ellentétbe került elkövetőre, hanem *az a tendenciája, hogy a közigazgatásellenesség előidézójét meghatározott magatartásra, rendre szorítsa*.¹²⁸

Közelebről s negatív irányban határolandó el a kihágási büntetés célját, nyilvánvaló, hogy abban sem a *javítás*, sem a *biztonság* specifikált célkitűzései helyt nem foghatnak.¹²⁹ A javítás célja azért nem, mert a kihágás sem mint megítélési alap, sem mint szimptoma, nem a tettes antiszociális voltára, hanem csupán arra enged következtetni, hogy a közigazgatásellenesség elkövetője nem fejtett ki kellő szociálaktivitást — *Goldschmidt* nyelvén szólva —, nem *damnum emergens*-t, hanem csak *lucrum cessans*-t idé-

¹²⁷ V. ö. Idevágólag az újabb irodalomból különösen *Zimmer* kifejtéseit, i. m. 306—329.; továbbá *Goldschmidt*, *Verwaltungsstrafrecht*, 577—586.; *Rosenberg*, *Aschrott-Liszt*, *Reform* II. k. 466—491. l.

¹²⁸ „Die Verwaltungsstrafe soll, als rein formelle Strafe dem Übertreter die übertretene Verwaltungsform nachdrücklich in Erinnerung bringen“; v. ö. *Goldschmidt*, *Festgabe*, 437. l. 1. jegyzet és *Verwaltungsstrafrecht*, 442. l. 22. jegyzet.

¹²⁹ V. ö. idevágólag *E. Wolf* fejtegetéseit, i. m. 584—585. l.

zett elő; egy vonalnyival sem tért le az etikai sikról, csak nem emelkedett fel a kívánatos szociális síkra, tehát nem is alkalmas alanya a javításnak s csak arra szorítható, hogy áldozatot hozzon, áldozatot, amit meghozni elmulasztott. A kihágás elkövetője nem szorul reszocializálásra, sem erkölcsi javításra. Ha van valamiféle javításra irányuló árnyalat a kihágási büntetésben, az legfeljebb a fegyelmezés,¹³⁰ a *rendreszoktatás*.¹³¹

De kívül esik a közigazgatási büncselekményekre alkalmazandó büntetés célkitűzéseinek körén: a közveszélyes, vagy — a II. Bn. (1928: X. t.-c.) terminológiáját alkalmazva — u. n. megrögzött büntettesekkel szemben érvényesülő védelmi vagy biztonsági cél is, mely hazai büntetőjogunkban a szigorított dologház jogkövetkezményében konkretizálódik. A kihágás elkövetője cselekményével semmiféle oly jellemvonást vagy hajlamot nem árul el, melynek alapján a társadalom állandó ellenségének volna minősíthető s kihivná maga ellen a védekezés legmesszebbmenő eszközeinek alkalmazását. A kihágás elkövetője — ismétlem — nem közveszélyes, hanem csupán közszempontból figyelmetlen, hanyag, közigazgatási köteleességeire kellően reá nem eszmélő »gemeinlässlich« egyén,¹³² ki amint nem szorul javításra, azonképen nem váltja ki sem a társadalom, sem az állam részéről a megrögzött büntettesekkel szemben megokolt védekezés gondolatát. E megállapításból természetesen nem következik, hogy ha a kihágás elkövetője — egyéb alapon — közveszélyes egyénnek bizonyul: ellenben biztonsági intézkedés foganatba vehető ne

¹³⁰ Igy *Stienen*, *Zeitschrift*, 34. k. 652.; *Umhauer*, i. m. 78. l.

¹³¹ „Nicht die erschütterte oder gar fehlende soziale Grundlage des rechtsgenossenschaftlichen Selbstdisziplin soll durch langjährige Erziehung gelegt und entwickelt werden, vielmehr die Lockerung dieser Disziplin durch einmaliges, nachdrückliches und eindringliches Zur-Ordnung-rufen verhindert werden“. V. ö. *E. Wolf*, i. m. 585. l.

¹³² V. ö. *E. Wolf*, „es geht um einen sozialnachlässigen, staatsindolenten Rechtsgenossen, der zur Aktivierung seiner Rechtspersönlichkeit angehalten und aufgerufen werden soll“, i. m. 585.; „Der Täter ist weder gemeinschädlich, noch gemeingefährlich, sondern gemeinlässlich“, i. m. 586.

legyen, ami különösen oly esetben mutatkozik szükségesnek, amikor immár nem annyira a büntetőjognak megtorló, hanem a biztonsági rendészetnek kizárólagosan megelőző eszközei fognak célhoz vezetni, — ám ez a kérdés már átvezetne ahhoz a minden vonatkozásában rendkívül vitás problémához, mely a biztonsági intézkedés jogi természete s annak büntetéshez való viszonya tárgyában köti le a legutolsó idők büntetőjogi irodalmának munkásait,¹³³ s amellyel való foglalkozás helyütt nem lehet feladatomból.¹³⁴ Megjegyezni kívánom mégis, hogy a közigazgatási büntetőjog leendő kiépítésénél különös figyelmet kellene fordítani arra, hogy bizonyos kísérő körülmények címén kihágás elkövetése esetében is hely engedtessek megfelelő biztonsági intézkedések (rendőri felügyelet alá helyezés, elkobzás, foglalkozás gyakorlásától való eltiltás, iszákosok gyógyintézetbe szállítása stb.) alkalmazásának. Részemről nem látom pl. semmiféle elvi akadályt annak, hogy a hetyke és a forgalmi rendészet szabályait renitens módon, ismételtelen figyelembe nem vevő gépkocsivezetőtől — ha nem is gázolt el senkit — vezetői jogosítványát elvonjuk, hogy a mozgófényképszínházban tilalom ellenére dohányzó egyéntől a rendőr a büntetésen felül szivarját elkobozhassa, hogy a közveszélyes munkakerülőt, ki munkakerülő életmódjával magát vagy családját erkölcsi romlásnak teszi ki: a bíróság dologházba utalhassa (így az 1913:XXI. t.-c. 3. § 1. p. és 5. §).

Kérdéses lehet, vajjon szerepelhet-e a kihágási büntetésben céltartalomként az elkövetés esetére kilátásba helyezett büntetéssel való fenyegetés? Szóval lehet-e helyt engedni a közigazgatási büntetőjogban az u. n. fenyegetési elmélet érvényesülésének?¹³⁵ Bár ezidőszert immár alig

¹³³ A biztonsági intézkedések jogi természetére v. ö. különösen *Birkmeyer*, Strafe und sichernde Massnahmen 1906.; *Exner*, Theorie der Sicherungsmittel 1914.; *Kohlrausch*, *Dohna*, *Kittzinger*, Zeitschr. 44. k. 21., 39., 554.; *Lilienthal*, Aschaffenburg Beiheft. 1926. stb.

¹³⁴ Vonatkozó álláspontomra v. ö. *Angyal*, A magyar büntetőjog tankönyve, IV. kiad. 1930. I. köt. 56. s. köv. l.

¹³⁵ V. ö. *V. Hofacker*, Verw. Archiv, 14. k. 453., 460. és *E. Wolf*, i. m. 293—294. l.

kétséges, hogy főleg a közönséges büntetőjogban a generalis prevenció szolgálatára hivatottnak vélt büntetéssel való fenyegetés kitűzött célját még csak meg sem közelítette, mert a büntetőjogi normák címzettjeinek kevésbbé áll módjukban a büntetőjogszabályban foglalt büntetéssel-fenyegetésről tudomást szerezniök s így a várt pszichológiai hatás a feltétel hiányának okából be sem állhat: a közigazgatási büntetőjogban némileg más a helyzet, mert itt a vonatkozó norma oly módon hozható s lesz is legtöbbször az érdekeltnek tudomására hozva (rendőri intézkedés, közigazgatási parancs, adófizetésre felhívó végzés stb. alakjában), hogy az a követeléstartalommal egyidejűleg tudomást szerez arról a büntetésről is, melyet magára von, ha nem a közigazgatásilag megfelelő viselkedést tanúsítja. Így aztán nemcsak a norma nyer fokozottabb komolyságot, de az ahhoz kapcsolt büntetőjogi szentesítés is hatályosabb lesz¹³⁶ és pedig annál is inkább, mert a büntetésben rejlő érzéki rossz speciális fenyegetés következtében mindenestre élnékben érzékelhető.¹³⁷

Nem tartozhatik ugyan feladatomból körébe de lege ferenda javaslatokat terjeszteni elő, mégis — mintegy fejtegetéseim eredményeit levonva — megállapíthatóan vélem, hogy a jövő közigazgatási büntetőjogában szabályszerű büntetésként a mainál mindenestre magasabb maximumig felnyúló *pénzbüntetés* volna általánosítandó; enyhébb esetekben alkalmazhatónak mutatkozik a *dorgálás*; súlyosabb — különösen a makacsságból eredően, vagy ismételtelen elkövetett — kihágások büntetéseként a végrehajtásában komollyá tett *elzárás* is helyt foglalhatna. Meg-

¹³⁶ Ebben a vonatkozásban teljességgel találunk *Liszt* szavai: „Dem rechtlich gesinnten Bürger zeigt sie (die Strafdrohung) in eindringlicher Form, welchen Wert der Staat seinem Befehle beilegt; . . . weniger feinfühligem Naturen stellt sie als Folge ihres rechtswidrigen Verhaltens ein Übel in Aussicht, dessen Vorstellung als Gegengewicht der verbrecherischen Hang niederhalten soll“; v. ö. *Liszt-Schmidt*, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, XXV. kiad. 1927. 7. l. v. ö.

¹³⁷ V. ö. *V. Hofacker*, Verw. Archiv, 14. k. 453., 460. és *E. Wolf*, i. m. 584.

okolt esetekben e büntetések helyett vagy mellett az említett *biztonsági intézkedések* (rendőri felügyelet, elkobzás, foglalkozás gyakorlásától eltiltás stb.) alkalmazásának is teret kellene engedni.¹³⁸

IV.

Záradékol utalni kívánok még arra a kapcsolatra, mely egyfelől a konkrét államalakulat, másfelől a közigazgatási büntetőjognak a közönséges büntetőjogból való kiválási folyamata között észlelhető s amely kapcsolatnak állambölcseleti átértése egyben módot nyújt annak az iránynak meghatározására, melynek vágásában ez a folyamat haladni fog.¹³⁹

Kiindulhatok abból az evidencián alapuló állambölcseleti tételből, mely úgy hangzik, hogy az államnak konkrét milyensége megállapíthatóan mindig azon fordul, vajjon a három vezető érték: a hatalom-, jólét- és jogérték közül: akár világnézeti alapon, akár a tényleges erőtenyezők érvényesülése következtében melyik nyer túlsúlyt. Ha az államban a *Kalikkles*-féle elgondolás utórezgéseként a hatalomérték kerül homloktérbe, kialakul az u. n. *rendőr-*

¹³⁸ Az 1925. évi osztrák Verwaltungsstrafgesetze a következő büntetéseket ismeri: Arrest, Hausarrest (ezt *Zimmerl* méltán kifogásolja; v. ö. i. m. 321—322. l.) a pénzbüntetés és az elkobzás (10—18. §§.).

¹³⁹ Kérdésünknek az államfilozófiai problematikája tárgyában a következő forrásműveket használtam: *Concha Győző*, Politika II. kiad. I. köt. 1907. 285—318.; *Waldecker*, Allgemeine Staatslehre, 1927. 369. s köv. l., 427. s köv. 634. és köv. l.; *Hofacker*, Die Staatsverwaltung und die Strafrechtreform, 1919. 385. s köv. l.; *Herrnritt*, i. m. 36. l. s köv. l. *Adolf Merkel*, i. m. 60. s köv. l. *Walter Jellinek*, Verwaltungsrecht, 1929. 75—92. l.; *E. Wolf*, i. m. 519. s köv. l.; *Smend*, Verfassung und Verfassungsrecht, 1928. 82. s köv. l.; *Scheler*, Der Formalismus in der Ethik und die materielle Wertethik, 1927. 568. l.; *Kelsen*, Allg. Staatslehre, 1925. 237—260. l.; u. a. Die Lehre von den drei Gewalten oder Funktionen des Staates; a Kant Festschrift-ben 214., 221. l.; u. a. Der soziologische und juristische Staatsbegriff, 1928. 75. s köv. l.; *Rickert*, System der Philosophie, 1921. I. k. 380. l.; *Goldschmidt*, Verwaltungsstrafrecht, 529. s köv. l.; *Darmstaedter*, Die Grenzen der Wirksamkeit der Rechtsstaates, 1930. 52. s köv. l.

állam vagy *jóléti állam* (Polizestaat, Wohlfahrtsstaat), mely polgárainak egyéni szabadságát — többnyire jólétük megvédésének jelszava alatt — a legmesszebbmenő korlátozó-soknak veti alá. A rendőrállamban bűncselekmény és közigazgatási kihágás között nincs különbség, mert a büntetőjogszolgáltatást mintegy felszivja az államhatalom mindenhatóságát szolgáló közigazgatási tevékenység.¹⁴⁰ A két bűncselekmény-csoport különválasztására irányuló törekvés akkor alakul ki s lesz tudatosná, amikor az államban a jogérték emelkedik ki elsőrangu értéként s amikor ennek az érték kibontakozásnak megfelelő világnézet létrehozza a *jogállamot* (Rechtsstaat) a maga jogpolitikai követelményeivel (aminők a büntetőjogban a nullum crimen és nulla poena sine lege elv, a legalitás principiuma). A jogállam, melynek jelszava: fiat justitia pereat mundus, összes feladataiban a jog és jogosság követelményeit tartja szem előtt s a célszerűség elvét a jog elvének alárendeli; a »quid consilii« sugallatait csak addig követi, míg azok a »quid iuris« tilalmaiba nem ütköznek. A XIX. századnak jogállama azonban még kevés helyet enged a közigazgatási értékek, közigazgatási javak számára, mert az állami tevékenységeknek s értékeknek olyatén lépcsőzetes elhelyezkedése jön létre, melynél a közigazgatás a legalsó fokon foglal helyet¹⁴¹ s a törekvés csupán oda irányul, hogy a legesekélyebb súlyú bűncselekmények, az u. n. kihágások különtartásával a polgári szabadság itt is megfelelő biztosítékokat nyerjen.¹⁴² Ezzel a közigazgatási bűncselek-

¹⁴⁰ Mint *Goldschmidt* megjegyzi ebben az időben (XVIII. század): „Es gibt keinen Unterschied zwischen Rechtsprechung und Verwaltung“; v. ö. Verwaltungsstrafrecht, 77. l. és *Cramer*-t idézve közli, hogy „objektum (der Polizei) ist allein das politicum oder interesse status publici“; végül: „alles Strafrecht ist Verwaltungsrecht“, u. o. 78. l.

¹⁴¹ V. ö. *Darmstaedter*, i. m. 74. „Lehre vom Stufenbau der Rechtsordnung“, de v. ö. *Kelsen* Allg. Staatslehre, 255. s köv. l.

¹⁴² „Die Verwaltungsnormen (werden) zur Quelle von subjektiven Rechte der Staatsbürger gegen die Staatsgewalt“, v. ö. *Herrnritt*, 49. l. és „Der heutige Rechtsbegriff der Polizei bildet das Ergebnis der rechtsstaatlichen Gedankens, dass ein zwangsmeiser Eingriff in das Leben, die Selbstbestimmung und das Vermögen des Staatsbürgers nur auf Grund gesetzlicher Ermächtigung zulässig ist; u. a. 327. l. v. ö.

ményeknek mennyiségi alapon nyugvó különválási folyamata veszi kezdetét, szóval terjeszkedési felületet nyernek azok az elméletek, melyek a kihágást csupán kvantitativé s nem kvalitatívé állítják szembe a büntettekkel.

Az elvi szétválasztás lehetőségét bebizonyítani s azt keresztülvinni törekvő irány erőhöz csak akkor kaphatott, amikor a legutolsó időknek »in statu nascendi« levő *kulturállama* (Kulturstaat) a jólétértéket tisztultabb formájában, közelebbbről az anyagi gazdasági és szellemerkölcsi kulturértéket emeli a legmagasabb fokra s a *salus rei publicae suprema lex esto* jelszavával zászlaján a *modern jóléti állam* ideológiáját teremti meg. Ennek a világszemléletnek gondolatkörében a közigazgatási értékek megizmosodnak s minőségileg is különválnak a jogértékektől, aminek természet szerű következménye, hogy büntetőjogi védelmük is más lesz, mint a jogértékeké és pedig nemcsak alakilag, hanem tartalmi szemszögből is. Annyi kétségtelen, hogy a legújabb állameszmény a közigazgatási büntetőjog önállósulásának útját egyengeti.

Tartalom-mutató.

	Oldal
<i>Bevezetés</i>	1
I. <i>Elméletek</i>	7
1. A cselekmény tárgyának különbségére alapított elmélet	11
2. A cselekmény hatásának különbségére alapított elmélet	15
3. A jogellenesség és engedetlenség különbségeire alapított elmélet	19
4. A védelmi normák különbségeire alapított elmélet	22
5. A védelmi cél különbségeire alapított elmélet	24
6. A védelmi eszközök különbségére alapított elmélet	26
7. Az elkövetők egyéniségének különbségére alapított elmélet	27
8. Goldschmidt elmélete	30
II. <i>Álláspontom</i>	35
III. <i>Részletkérdések</i>	47
1. A normák címzettjei	47
2. A jogellenesség	49
3. A bűnösség	51
4. A büntetőjogi következmények	55
IV. <i>Államfilozófiai problematika</i>	60

